Meta Analizi ve Bir Uygulama

Hakan DİKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İstatistik Anabilim Dalı

Ocak 2023

Meta Analysis and an Application

Hakan DİKER

MASTER OF SCIENCE THESIS

Department of Statistics

January 2023

Meta Analizi ve Bir Uygulama

Hakan DİKER

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği Uyarınca
İstatistik Anabilim Dalı
Uygulamalı İstatistik Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Danışman: Prof. Dr. Veysel YILMAZ

Ocak 2023

ETİK BEYAN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Veysel YILMAZ danışmanlığında hazırlamış olduğum "Meta Analizi ve Bir Uygulama" başlıklı Yüksek Lisans tezimin özgün bir çalışma olduğunu; tez çalışmamın tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallarına uygun davrandığımı; tezimde verdiğim bilgileri, verileri akademik ve bilimsel ilke ve kurallara uygun olarak elde ettiğimi; tez çalışmamda yararlandığım eserlerin tümüne atıf yaptığımı ve kaynak gösterdiğimi ve bilgi, belge ve sonuçları bilimsel etik ilke ve kurallara göre sunduğumu beyan ederim. 11/01/2023

Hakan DİKER

ÖZET

Bir ülkenin en önemli güç unsurlarından biri, sahip olduğu genç nüfustur. Bu genç nüfusun, eğitimli ve nitelikli olarak yetişmiş olması ise daha büyük bir öneme sahiptir. Üniversite eğitimi, ülkemiz gençleri için ve toplumun gelişmişlik düzeyi ile toplumun kalkınması için her zaman ön planda tutulan bir konu olup, bunun için gençler arasında sıkı bir yarış söz konusudur. Bununla birlikte üniversite eğitimi, bireye sadece mesleki yeterlilik kazandırmamaktadır. Bu eğitim sürecinde gençler eğitsel ve akademik alanların yanında, sosyokültürel alanlarda çeşitli beceriler kazanmaktadırlar. Üniversite öğrencilerinin bu süreçte kazanmış oldukları, bir diğer beceri de "girişimcilik becerileri" dir.

Bu araştırma kapsamında da üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin araştırmaların meta-analiz yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla YÖKTEZ veri tabanında yayınlanmış, üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin araştırıldığı tez çalışmaları değerlendirilmiştir. Araştırmada belirlenen kriterlere uygun olarak 6 araştırma belirlenmiş ve bu araştırmaların meta-analizi yapılmıştır.

Araştırmada meta-analize dahil edilen çalışmaların yayın yanlılığı bakımından yanlılık göstermediği ve çalışmaların heterojen olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda girişimcilik bakımından genel olarak cinsiyetin etkisinin olmadığı, buna karşılık sınıf düzeyinin etkili bir değişken olduğu belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerinin 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre sınıf düzeyinin yüksek olmasının üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerini olumlu etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, girişimci, girişimcilik, girişimcilik becerileri, meta-analiz.

SUMMARY

One of the most important power elements of a country is its young population. The fact that this young population is educated and qualified is of greater importance. University education is a subject that is always prioritized for the youth of our country and for the development level of the society and the development of the society, and there is a tight competition among the youth for this. However, university education does not only provide an individual with professional competence. In this educational process, young people gain various skills in socio-cultural fields as well as educational and academic fields. Another skill that university students gain in this process is “entrepreneurship skills”.

Within the scope of this research, it is aimed to examine the researches on the entrepreneurship skills of university students with the meta-analysis method. For this purpose, the thesis studies published in the YÖKTEZ database and investigating the entrepreneurship skills of university students were evaluated. In accordance with the criteria determined in the research, 6 studies were determined and meta-analysis of these studies was carried out.

It was determined that the studies included in the meta-analysis did not show any bias in terms of publication bias and the studies were heterogeneous. In addition, it has been determined in the researches that there is no effect of gender in general in terms of entrepreneurship, but class level is an effective variable. It has been determined that entrepreneurship skills in university students are higher in students at the 4th grade level. Accordingly, it has been observed that high grade level positively affects the entrepreneurship skills of university students.

Keywords: University students, entrepreneur, entrepreneurship, entrepreneurial skills, meta-analysis.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET vi

SUMMARY vii

TEŞEKKÜR viii

İÇİNDEKİLER ix

ŞEKİLLER DİZİNİ xii

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xiii**

1.GİRİŞ ve AMAÇ 14

2.LİTERATÜR ARAŞTIRMASI 17

2.1. Girişimcilik Kavramı 17

2.2. Girişimcilik ile İlgili Kavramlar 18

2.2.1. Girişim 18

2.2.2. Girişimci 19

2.3. Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler 21

2.4. Girişimcilerin Temel Özellikleri 23

2.5. Girişimcilik Türleri 26

2.5.1. İç Girişimcilik 26

2.5.2. Yaratıcı Girişimcilik 27

2.5.3. Sosyal Girişimcilik 27

2.5.4. Teknoloji Girişimciliği 27

2.5.5. Kamu Girişimciliği 28

2.5.6. Fırsat Girişimciliği 28

2.6. Girişimciliğin Sosyo-Ekonomik İşlevleri 28

2.7. Girişimciliği Ortaya Çıkaran Faktörler 30

2.8. Girişimciliği Etkileyen Faktörler 31
2.9. Girişimciliğe Yol Açan Nedenler 32
2.9.1. Sosyal Nedenler 32
2.9.2. Ekonomik Nedenler 33
2.9.3. Psikolojik Nedenler 33
2.10. Girişimciliğin Önemi 34
2.11. Girişimcilik Becerisi 36
2.12. Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi 38
3.YÖNTEM 42
3.1. Araştırmanın Modeli 42
3.2. Araştırmanın Hipotezleri 42
3.3. Çalışma Grubu 43
3.4. Verilerin Toplanması 44
3.5. Verilerin Analizi 45
3.6. Meta-analiz Çalışması 45
4.BULGULAR VE TARTIŞMA 48
4.1. Bulgular 48
4.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Becerilerinde Cinsiyet Değişkeninin Etkisinin İncelenmesi 48
4.1.2. Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinde sınıf değişkeninin etkisinin incelenmesi 55
4.2. Tartışma 62
5. SONUÇ ve ÖNERİLER 65
KAYNAKLAR DİZİNİ 68

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge **Sayfa**

3.1. Meta Analize Dahil Edilen Araştırmalar 43
3.2. Meta Analize Dahil Edilen Araştırmaların Girişimcilik Becerilerine Göre Örneklem Büyüklüğü, Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri 44

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil **Sayfa**

4.1. Araştırmaların cinsiyet değişkenine göre girişimcileğe etkisi..... 48
4.2. Cinsiyetin girişimcileğe etkisi 50
4.3. Araştırmaların yanlılığına ilişkin funnel plot grafiği..... 51
4.4. Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin classic ve orwin's değerleri..... 52
4.5. Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin begg ve mazumdar korelasyon değerleri..... 53
4.6. Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin egger's regresyon değerleri..... 54
4.7. Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin duval ve tweedie's Q değerleri 54
4.8. Araştırmaların sınıf düzeyi değişkenine göre girişimcileğe etkisi 55
4.9. Sınıf düzeyinin girişimcileğe etkisi 57
4.10. Araştırmaların yanlılığına ilişkin funnel plot grafiği..... 58
4.11. Sınıf düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin classic ve orwin's değerleri..... 59
4.12. Sınıf Düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin begg ve mazumdar korelasyon değerleri 60
4.13. Sınıf düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin egger's regresyon değerleri..... 61
4.14. Sınıf düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin duval ve tweedie's Q.....62

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiyi Geliştirme ve Destekleme İdaresi ve Başkanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Dünya genelinde yaşanan teknolojik, toplumsal ve iktisadi alanlardaki gelişmeler, bugün insanların beklentilerini ve davranış şekillerini değiştirmiştir. Bu durumda, çağın iktisadi ve toplumsal yönlerden en önemli güçlerinden biri olarak "girişimcilik" kavramı ön plana çıkmaktadır (Demirel, 2003).

Birçok problemle karşı karşıya olunan günümüz dünyasında işsizlik bu problemlerden biridir. İşsizlik üzerine yapılan araştırmalar ele alındığında ülkelerin gelişmişlik seviyesi fark etmeksizin son zamanlarda artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durumla ülkelerin politikalarında işsizliği azaltmak ve istihdamı korumak hedeflenmekte olup bu hedefleri gerçekleştirmek için devletler çeşitli politikalar üretmektedirler. Bu politikalardan biri olarak "girişimcilik" yaygın hale getirilmeye çalışılmaktadır (Örenç, 2019). Böylelikle yeni iş imkânları oluşturarak, ülkenin iktisadi olarak kalkınmasında girişimcilik önemli bir duruma getirilmektedir.

Girişimcilik, Türkiye özelinde 1980'li yıllarda üzerinde durulmaya başlanmış bir konu olup 1990'lı yıllarda popüler hale gelmiştir. İlerleyen senelerde ve özellikle 2000'li yıllardan sonra devletin politikalarında girişimciliğe özel bir yer ayırdığı ve bu alandaki çalışmaların yaygınlık kazandığı görülmektedir (Sönmez ve Toksoy, 2014). Öte yandan Türkiye, genç nüfus yapısına sahip bir ülkedir. Bu durum girişimcilik için ayrı bir değer olarak görülmektedir. Dolayısı ile Türkiye, genç nüfusu bakımından Avrupa ile kıyaslandığı zaman girişimcilik açısından avantajlı bir konumdadır (Orhan, 2020; Örenç, 2019).

Genç bireylerin işgücü piyasasında aktif olabilecekleri yaşlara geldikleri zaman açıkta kalmamak için ücretli/yevmiyeli bir biçimde çalıştıkları ve eğitim sürelerini uzatmaları ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu durumda genç bireyler için girişimci olmak uzak bir seçenek olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte genç bireyler için girişimciliği yaygın hale getirmek adına, kamu kurumları tarafından farklı eğitimler düzenlenmekte ve sermaye destekleri sağlanmakta ancak bu yeterli düzeyde değildir. Aynı şekilde 2000'lerden itibaren aktif ve pasif istihdam politikaları oluşturulmuş fakat sayısal olarak yeterli düzeye ulaşılamamıştır (Örenç, 2019).

Girişimcilik ile ilgili olarak İŞKUR ve KOSGEB gibi kurumlar çeşitli eğitim desteği sağlarken aynı zamanda girişimcilik politikaların uygulanması noktasında oldukça önemli durumdadır. Bugün girişimciliğin bütün ekonomiler için yaygın hale getirilmesinin çeşitli nedenleri bulunmakta olup bunlardan en önemlisi girişimciliğin istihdam için önemli bir araç görevinde olması ve iktisadi alandaki değişmeler olarak belirtilebilir. Bu bağlamda girişimciliğin geliştirilmesi ve başarısının artması için meydana çıkan engelleri kaldırmaya ilişkin çalışmalara ehemmiyet verilerek politikalarla desteklenmesi gerekmektedir (Çetindamar, 2002).

İktisadi olarak gelişme ve ilerlemeye esas teşkil eden girişimcilik Demirci (2018) tarafından belirtildiği gibi, ülkeler tarafından uygulanan politikalar ile daha önemli hale gelmekte ve girişimcilik yeteneği olup, girişimcilik eğitimi alan bireylerin fazla olduğu ülkelerde, toplumsal ve iktisadi olarak olumlu gelişmelerin yaşandığı görülmektedir.

Devamlı olarak bir değişim ve dönüşümün meydana geldiği ve bunlarla bütünleşen bir zamanda girişimcilik; toplumların gelişerek, dengeli bir şekilde seyreden kalkınma strateji oluşturmasında, bir plan takip edilmesinde, sosyal yaşamda refaha ulaşmada ve yaşam standartlarının yükselmesinde önemli etkendir. Bundan dolayı uluslararası ve ulusal alanlarda, iktisadi ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi konusunda girişimci bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yönden değerlendirildiği zaman bir toplumun kalkınması için fertlerin, ülkenin iktisadi ve sosyal gereksinimlerine göre eğitim görmeleri ve eğitim aldıkları alanlarda istihdam edilmeleri gereği açıktır. Aynı zamanda bu fertlerin kendi alanlarında girişimcilik kültürü ile yetişmeleri, sahip oldukları kültür ve yetenek ile yeni iş imkânları oluşturarak girişimde bulunmaları oldukça önemlidir (Küçük, 2020). Bu çerçevede Ubuz (2019) tarafından belirtildiği gibi bu durum, Türkiye'deki genç nüfus ve karşı karşıya kalınan işsizliğe yönelik olarak yeni istihdam alanlarının yaratılmasını önemli kılmakta olup, bu yeni istihdam alanları için kilit rol oynayacak olan genç girişimcilerdir. Nitekim bu genç girişimciler arasında, hem donanımlı hem de uygun potansiyele sahip olmaları yönünden üniversite öğrencileri dikkat çekmektedir.

Öte yandan girişimcilik bir süreci ifade etmekle birlikte, "fırsat arayışı", "yenilik yaratma", "varlığını sürdürme", "ileri görüşlü ve proaktif olma", "gelişim ve kâr odaklı olma" gibi farklı şekillerde gelişmekte ve dolayısıyla ele alındığı dönemin baskın işletme anlayışı ile anlam kazanmaktadır (Sabuncu, 2017).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerileri ile ilgili yapılan tez çalışmalarının meta analiz yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda YÖKTEZ veri tabanında tarama yapılarak, konuyla ilgili tez çalışmaları taranmıştır. Yapılan incelemelerde üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin değerlendirildiği nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tezler belirlenerek, ortak veriler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Araştırmalarda öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin "Girişimcilik Ölçeği" ile ölçülüp, karşılaştırılmış olması nedeniyle, bu değişkenlere ilişkin kişi sayısı, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılarak meta analiz yapılmıştır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Girişimcilik Kavramı

İnsanlar, tarihin ilk günlerinden itibaren medeniyet seviyesine erişmek için ekonomik ve toplumsal alanlarda ilerleme çabası içerisindedir (Göker, 2019). Bu noktada girişimcilik, toplumlar için ilerleme ve gelişim için odak noktalardan biridir. Dolayısıyla tarihin ilk zamanlarında göçebe toplumlarda dahi söz konusu olup yerleşik hayata geçiş, sanayi devrimi ve enformasyon çağı gibi bütün dönüm noktası süreçlerde var olagelmiştir. Bu özelliği ile girişimcilik, çeşitli disiplinlerde yer almış ve araştırmalara konu olmuştur. Son zamanlardaysa iktisadi gelişmeler ve toplumsal gelişme için ana faktörler arasında görülmektedir (Uçar, 2020).

Girişimcilik kavramı Fransızca 'da, "üstlenmek, başlamak, ele geçirmek" anlamları taşıyan "entreprendre" kelimesinden türetilmiş olup girişimcilik (entrepreneurship) Türkçe 'de "üstlenmek" anlamındadır. Türk Dil Kurumu (TDK) İktisat Terimleri Sözlüğünde (2004), girişimcilik; *"girişimci olma durumu, emek sermaye ve doğayı bir araya getirerek üretim sürecinin bir üretim faktörü olarak tasarlanması, örgütlenmesi ve onun tüm risklerinin üstlenilmesi"* şeklinde tanımlanmaktadır. Alan yazın incelendiğinde farklı yazarlar tarafından tanımlanan girişimcilik kavramı; genel olarak "risk ve risk alma", "sermaye tedariği", "üretim faktörleri" gibi hususlar ile değerlendirilmektedir (Oran, 2020).

Girişimcilik kavramı ile ilgili olarak yapılan ilk ve genel kabul gören tanımlama 18. yüzyılda "Essai Sur la Nature du Commence en General" adlı eserinde Fransız asıllı İrlandalı bir ekonomist olan Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Girişimcilik, Cantillon tarafından "herhangi bir şekilde serbest çalışma" olarak tanımlanmıştır (Uygun, 2018).

Girişimcilik üzerine yapılan bazı girişimcilik tanımları şöyledir: Gartner'a (1989) göre girişimcilik, kar amaçlı olarak bir iş kurmak, bu işi devam ettirip geliştirmek ve bu işe yönelik olarak gerçekleştirilen etkinlikler bütünü olup girişimcilik, yeni işletmelerin kuruluşu ile ilgilidir.

Covin, ve Slevin, (1991) ise girişimciliği, firma düzeyli olarak sergilenen davranışlar olarak değerlendirmekte, bu davranışların rekabete dayalı, proaktif üst yönetimin alacağı riskler ile ilişkilendirmektedir.

Rumelt'e (2003) göre girişimcilik, yeni işletmelerin meydana getirilmesi olup piyasadaki işletmelerin aynısını "taklit" etmeyip özgün ve farklılıkları bulunan işletmelerin yaratılmasıdır.

Stevenson ve Jarillo, (1990) girişimciliği bir kişinin yalnız olarak ya da bir organizasyon içinde elinde bulunan kaynakları dikkate almaksızın fırsatların peşinde koştuğu bir "süreç" olarak ele almaktadır.

Yapılan araştırmalara bakıldığı zaman girişimcilik kavramı ile ilgili olarak net bir tanım oluşturulmadığı görülmekte olup yapılan tanımlarda yaygın olarak "yenilik" öğesi üzerinde durulmaktadır. Oran (2020) tarafından vurgulandığı gibi, girişimcilik günümüz trendlerine uygun olarak ve teknolojinin sunmuş imkânlarla birlikte dikkat çekmekte ve bu süreçte genç girişimcilerin iktisadi yaşamda ön planda yer almalarının önemi üzerinde durulmaktadır.

2.2.Girişimcilik ile İlgili Kavramlar

2.2.1. Girişim

TDK Türkçe sözlüğü girişim kavramını, "bir işe girişme, teşebbüs" şeklinde tanımlarken, İşletme Terimleri Sözlüğü ise; "insanların ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet üretmek amacıyla girişimci tarafından oluşturulan organizasyonlar" olarak tanımlamaktadır. Kar sağlamak veya farklı biçimlerde fayda elde etmek üzere bir bedel karşılığında bir hizmetin sunulmasına ya da ürünün satışının gerçekleştirilmesine dair kurulmuş olan, yasal zemini bulunan bir organizasyon olarak tanımlanan girişimin birtakım belirleyici özellikleri Marangoz (2017) tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

- Girişim, finansal bir birim olup girişimin kendisine dair varlığı ile bunları karşılayabileceği "öz" ve "yabancı" kaynakları mevcuttur.
- Girişimin amacı, "kazanç" sağlamak ya da "fayda" elde etmektir.
- Girişimin olmazsa olmaz zorunlu denilecek unsuru, mal üretip hizmet sunması ve fon sağlamasıdır.
- Hukuki bir birim olan girişim, tüzel kişilikte ve sahiplerinden ayrı bir kişiliği söz konusudur. Buna göre çalışmaları bu kişilik altında devam eder, hakları bulunur ve sorumlulukları vardır.

- İnsan ve çeşitli materyallerden oluşan bir örgüt olan girişim, bu örgütle devamlılık göstermektedir.
- Üç fonksiyonu bulunan girişim, "üretim", "satış" ve bu iki fonksiyonun yerine getirilmesi adına gerekli olan "fonların sağlanması ya da finansmanı" ile ilgilidir.

Oran (2020) tarafından "işletme" kavramı da girişimcilik alanındaki diğer kavramlardan biridir. İşletme kökeninden gelmekte ve girişim kavramı risk barındırırken işletme kavramı içinde risk bulunmamaktadır. Buna göre girişim; hukuki, iktisadi ve mali bir kavram olarak bu türlü ve özellikle iktisadi etkinlikler içine atılan bir bireyin daima bazı riskleri göz önünde tutması gerekmektedir (Oran, 2020).

2.2.2. Girişimci

Drucker (1985), tarafından girişimci, "her zaman değişimi arayan, ona cevap veren, değişimi fırsat olarak gören kişi" şeklinde tanımlanmaktadır (Özmen, 2016). Yine Oran (2020) tarafından girişimci, insanların gereksinimlerini gidermek üzere iktisadi ürün üretmek, hizmet sunmak için işletme kurup ya da işletmelere ortak olan bireylerdir. Girişimci işletme kurarak, ciddi bir risk almakta olup bunlardan biri işletmek kurmak amacı ile ayırmış/harcamış olduğu sermayeyi başarısızlık durumunda kaybetme olasılığıdır.

Alan yazın incelendiğinde girişimcilik kavramında olduğu gibi girişimci kavramında da ortak bir tanım ve görüş birliği sağlanamamış olmakla birlikte tanımların çoğunda ortak olan iki nokta bulunmaktadır (Holcomb, 1998). Bunların ilki, girişimcilerin "riske girmeye ve sorumluluk almaya" eğilimli olduklarıdır. Diğeri ise girişimcilerin başka insanların göremediği, fark edemediği "yeni iş fırsatlarını" yakalama ve yaratma yetenekleri olarak ifade edilmektedir. Yelkikalan'a (2006) göre, girişimcileri diğerlerinden ayıran bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler aşağıda ele alındığı gibidir:

- Dinamik ve yaratıcı yetenekleri bulunan,
- Kaynak bulma ve kaynak yaratma yoluyla işletmesini meydana getiren,
- Rekabet etmeye açık,
- Riske girmeyi ve sorumluluk almayı göze alabilen ve bu konuya dair endişe etmeyen,

- Devamlı bir şekilde çevreyi gözleyip çevrenin beklenti ve isteklerine göre hareket eden,
- Talepte söz konusu olan değişimleri anında fark edip buna göre güncellemelere gidebilen,
- Yeni talepler oluşturma konusunda başarılı bireylerdir.

21. yüzyılda gelinen noktada bilim ve teknolojide alanındaki ilerleme ve gelişmeler sayesinde girişimcilerin iktisadi olarak önemi ile birlikte toplumsal yaşamdaki değeri giderek artmaktadır. Buna göre bazı iş insanlarının 2000'li yıllarda girişimcilere yönelik olarak sahip olmaları beklenilen birtakım niteliklere dair fikirleri aşağıda yer almaktadır (Aşkın, Nehir ve Vural, 2011):

- Analiz yeteneği bulunan,
- Araştırmacı,
- Atılımcı ve lider,
- Başarma hırsı bulunan,
- Bilgi birikimi zengin,
- Çevreye ve insana değer veren,
- Çok nitelikli kadrolara sahip,
- Dünyadaki gelişmeleri izleyip bunlara ayak uyduran,
- Eğitimci,
- Heyecanlı, çalışkan ve yaratıcı,
- Hizmet anlayışını öne alan,
- İleriyi görme kabiliyeti gelişmiş,
- İletişimi güçlü,
- İyi bilir çevresi bulunan
- Kaliteye ve katılımcı yönetime önem veren
- Kendi pazarını iyi bilen ve rasyonel,
- Risk alabilen,
- Sabırlı, kararlı ve paylaşımcı,
- Sermaye birikimi mevcut,
- Takım çalışmasını göz ardı etmeyen,
- Teknolojiyi yakından izleyip üretici bir ruha sahip,

- Yabancı dili olup yeniliklere açık gibi özellikler olarak belirtilebilir.

Görüldüğü üzere girişimcilik çok kompleks bir yapıya sahiptir. Bu kompleks yapının var olması için bireylerin, çoklu beceri ve yeteneklere sahip olması gerektiği açıktır.

2.3.Girişimcilerin Sahip Olması Gereken Özellikler

Girişimcilik için oldukça önemli bulunan hususlar vardır. Bu hususlardan biri, Kleın ve Bullock, (2006) tarafından ele alındığı gibi, üretilmiş olan ürünlerin ve sunulan hizmetin çevresel yapılar içinde ve bu yapılan aracılığı ile inovasyon oluşturmanın ve farklılık yaratmanın yanında meydan gelen olumsuz durumları ve engelleri ortadan kaldırabilmesidir. Olumsuz durumlarla baş edebilen insanlar sağlam karakter özellikleriyle dikkat çekmekte olup bu durum onların zorluklar karşısında baş etme becerileri ile amaçlarından vazgeçmeyen bireyler olmalarına yol açmaktadır. Aynı zamanda bu niteliklere ilaveten Marangoz (2016), girişimci insanların bireysel niteliklerini; "yaratıcılık, özgüven, hırs ve kararlılık, risk alma, hayal etmek, yenilik, yaratıcı olmak, dayanıklılık, tolerans, içsel kontrol, liderlik ve geleceğini belirleme" şeklinde ele almaktadır (Başol, 2019).

McCrae ve Oliver (1992) tarafından girişimci bireylerde bulunması elzem görülen nitelikler dokuz madde ile aşağıda açıklandığı gibidir:

- Anında dönüt,
- Geleceğe yöneliş,
- Kararlılık,
- Organize etme becerisi,
- Orta düzeyde risk alma,
- Paradan çok başarmanın değerini öğrenmek,
- Sorumluluk alma,
- Yeteneklerinin bilincinde olma,
- Yüksek enerji olup bu dokuz niteliğin yanında beş nitelik daha belirlemiştir.
- Belirsizliğe karşı tahammül, bağlılık, esneklik, çalışma isteği ve azimdir.

İraz'a (2005) göre ise girişimcinin özellikleri on madde ile ele alınmaktadır. Bunlar:

- Başarısızlık karşısında tahammül gösterebilirler.
- Belirsizlik altında çalışabilirler.
- Enerjik doludurlar.
- İç denetim kontrolleri yüksektir.
- Kendi kendinin patronu olmayı tercih ederler.
- Optimisttirler.
- Özgüvenlidirler.
- Üst düzeyde başarma arzuları bulunmaktadır.
- Vizyon sahibidirler.
- Yaratıcılık özellikleri gelişmiştir.

Her işte başarı gibi başarısızlıkta beklenilen bir durum olup aynı şekilde girişimler ve girişimcilik için de bu durum söz konusudur. Yapılan araştırmaların gösterdiği üzere, girişimcilerin en önemli özelliklerinden bazıları; yenilikçi olmaları, özgüvenli olmaları, başarma gereksinimi ve hırsı, riskten korkmama ve risk alma gibi ölçütlere vurgu yapılmaktadır (Ulutürk Akman ve Bektaş, 2015). Öte taraftan Peter ve Bullock'a (2006) göre, girişimci insanlar, almış oldukları kararları uygulayıp, planlamak, ön görmek ve inisiyatif almak gibi niteliklere de sahip olmalıdır. Bu bağlamda girişimci bireylerin genel olarak sahip olmaları gerekli görülen nitelikler aşağıda sıralandığı gibidir (Başrol, 2019):

- Ar-Ge ve ürün geliştirme sorumluluğunu alabilen,
- Değişime adapte olurken aynı zamanda değişime yön veren,
- Fırsatları arayıp bulan ve gören,
- Fizibilite hesabı ile bilgili ve bu hesapları yapabilen,
- İstihdam meydana getiren ve bu istihdamın sorumluluğunu alabilen
- Risk alma karşısında cesur davranarak, yenilik yapan ve bu yenilikleri topluma yansıtabilen,
- Yüksek katma değer yaratıp aynı zamanda rekabet edebilen gibi niteliklerden söz etmek mümkündür.

Girişimci bireylerin kişilik özelliklerinin yanında sosyal özelliklerinin de bilinmesi gerekli görülmektedir. Sosyal nitelikler genel olarak iletişim ekseninde olup kişiler arası

ilişkileri içermektedir. Sosyal yönden olumlu niteliklere sahip bireyler çevresini harekete geçiren, dönütlere önem veren ve iyi insan olma noktasında ilişkilerini sürdürmektedir (Marangoz, 2016). Güney ve Yalçın (2006), tarafından sosyal ilişkilerinde başarılı olan girişimcilerin yetişmesi için önemli püf noktaları söz konusudur. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

- Çalışanların gereksinimleri olan ek eğitimler sunulmalıdır.
- Çalışanların ihtiyaçları olan sosyal imkânlar tanınmalıdır.
- Çalışanların yapmış olduğu hatalar karşısında tolerans gösterilerek yapıcı olunmalıdır.
- Çevresindekilerle kurulan iletişimin kişilerarası ilişkiler bağlamında değerlendirilmesine dikkat edilmelidir.
- Eşit, objektif ve dürüst bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Farklı görüşler, yaratıcı fikirler ve tavsiyelere her zaman açık olunarak, bunlar değişim fırsatı çerçevesinde değerlendirilmelidir.
- İçinde yer alınan ve etkinlikte bulunulan çevre iyi tanımalı ve çevre tarafından da bilinmelidir.
- Kişiler arası farklılıklar göz ardı edilmemelidir.
- Olası hatalar karşısında hazırlıklı olunmalıdır.
- Topluma yararı olacak işlevsel ürünler üretilmeli sunulan hizmetlerin niteliğine dikkat edilmelidir.
- Vergilerin düzenli bir şekilde ödenmesi sağlanmalıdır.
- Verilen vaatlerin yerine getirilmesinde itinalı davranılmalıdır.

2.4.Girişimcilerin Temel Özellikleri

İşletme ve iktisat alanında uzun zamanlardır yer alan girişimcilik; aynı zamanda siyaset bilimleri, hukuk, psikoloji, sosyoloji ve eğitim gibi alanlarda da kendisine yer edinmiş olduğu için hem tanımında kesin sınırlar çizilmemiş hem de çok kapsamlı özellikleri olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre girişimcilik, devamlı olarak değişen bir olgu olup net ve evrensel sınırları çizilememektedir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009).

Üzülmez'e göre (2008), hem çalışan hem patron olarak ele aldığı girişimci; aynı zamanda yapacakları konusunda planlı, entelektüel birikimi bulunan ve zorluklara karşı

hazırlıklıyken aynı zamanda fırsatları kollayan, ikna kabiliyeti gelişmiş, yeterli düzeyde tecrübe ve bilgisi olmalı şeklinde değerlendirilmektedir.

Girişimcilik eğitim ve yetenek işi olup, girişimciler ve girişimciliğin iktisadi olarak pozitif etkisi kesinleşmiş bir gerçektir. Johnson'a göre (2001) rekabet koşullarında var olmak ve amaçları gerçekleştirebilmek için motivasyonu yüksek, fırsatları değerlendirmek için imkânlar oluşturan, sorumluluk alabilen, kararları özerk bir şekilde verebilen, kararlarında ısrar edebilen, belirsizliğe tahammülü bulunan, problem çözme becerisi gelişmiş ve yeniliklere açık, seçimleri ile ne tür neticelerle karşılaşabileceğinin farkında, yönetsel becerileri bulunan ve riski denetleyebilen gibi özellikleri, girişimci özellikleri olarak ortaya koymuştur

Bir girişimci başarıyı yakalamak istiyorsa; dünyanın gelecekteki gereksinimlerini tespit etmesi, bu gereksinimlerin ne şekilde karşılanacağı üzerine düşünmesi, gelecek için heyecan duyması dikkate değer bir gerekçe olarak durmaktadır. Bunun la birlikte girişimci insanlar aktif ve dinamik olmalı, durağanlıktan olabildiğince uzak durmalı, belirsizlik karşısında toleranslı olabilmelidir (Baigzad, 2019; Keleş, 2021). Aynı zamanda başarıyı yakalamak isteyen bir girişimci bireysel niteliklerini, becerilerini, yeteneklerini ve zayıf taraflarını bilerek hareket etmek durumundadır. Öte taraftan girişimci insanlar diğerlerine kıyasla daha çok ve daha uzun süreler çalışmakta ve bundan mutluluk duymaktadırlar (Demirci, 2018).

Neticede görüldüğü üzere, girişimcilerin belli başlı özelliklerinin tespit edilmesi için farklı yazarlar, birçok görüş ortaya koymuştur. Bu görüşleri Güney ve Nurmakhamatuly (2007), şu şekilde derlemiştir: "Borland "içsel güç odağı", Brockhaus "risk üstlenme eğilimi", Dulkerberg-Cooper "büyümeye dönüklülük, bağımsızlığa dönüklülük ve zanaatkarlığa dönüklülük", Hornadey ve Aboud "başarı güdüsü, özerklik, saldırganlık, güç ve tanınma", Litzinger "riski tercih etme, bağımsızlık, babacanlık ve liderlik", Liles "başarı ihtiyacı", Mill "risk almayı", McClelland "risk alma, başarı güdüsü, hırslı olma, bağımsızlık isteği, sorumluluk ve özgüven", Mescon-Montanari "başarı, hakimiyet, özerklik, dayanma gücü ve hakimiyet", Winter "güç ihtiyacı", Gasse "kişisel değerlere dönüklük", Timmons "güdü/öz-güven, amaca dönüklük, orta düzeyde risk alma, kontrol odağı, yaratıcılık ve yenilikçilik", Schrange "doğru kavrama, güç motivasyonu, gerginliğin performansı azalttığı gerçeğinin farkına varma", Schumpeter "yenilik ve ön ayak olmak", Sutton "sorumluluk almaya hevesli olmak", Pickle "insan ilişkileri, iletişim

becerisi ve teknik bilgi", Sexton "enerjik olma/hırs", Weber ve Hartman "biçimsel otoritenin kaynağı olma", Palmer "risk ölçme", Welsh-White "kontrol ihtiyacı, sorumluluk isteği, öz-güven/güdü, mücadele etme ve orta düzeyde risk alma", olarak farklı açılardan" ele almışlardır (Güney ve Nurmakhamatuly, 2007).

Diğer yandan girişimcilik için temel nitelik olarak olan "yenilik" ve "yaratıcılık" üzerinde durmak gerektiği açıktır. Demirci (2008) tarafından ifade edildiği gibi, yaratıcılık, yeni ve geçerli olan görüşlerin üretilmesi ve/veya oluşturulması ile tamamlanan bir süreçtir. Organizasyonların varlığını ve gelişimlerini devam ettirmeleri, nitelikli hizmet üretebilme, müşterilerinin gelişimleri gibi planlara erişmeleri, yaratıcılığın yalnızca belirlenmesinin değil, aynı zamanda ondan yeterli ölçüde de yararlanılmasını içermektedir. Bundan dolayı yöneticiler tarafından yaratıcılık ve yaratıcı düşüncede olma devamlı bir şekilde desteklenmelidir.

Dikkat edilirse, girişimci insanların pek çok farklı alanda, niteliklerinden söz edilmektedir. Buna göre bu özellikleri Karabulut (2009), "iş yapma özellikleri" "bireysel özellikler", ve "yönetici özellikleri" şeklinde ele almaktadır. Girişimcilerin *iş yapma özellikleri;* bireysel, asi, kimseye güvenmemekte, takım oyunundan hoşlanmamakta ve orkestra şefi gibi belirtilebilir. Girişimcilerin *bireysel özellikleri;* başarma isteği, çok çalışma, sorumluluk üstlenme, tanınma ve saygınlık, iyimserlik, mükemmelliği arayış ve kâr elde etme yönelimi olarak belirtilmektedir. Girişimcilerin *yönetici özellikleriyse* müşterinin ve piyasanın davranışlarını anlamaya karşı hassas olup, devamlı olarak piyasaları takip ederler. Güçlü bir iletişim yönleri olup genellikle sözlü iletişimi tercih etmektedirler (Karabulıut, 2009; Kaya, 2001). Düşünme ve sorun çözme ile ilgili olarak yaratıcılık; bilişsel bir süreç dâhilinde tamamlanmaktadır. Aynı zamanda normal düşünmeyi sınırlandıran farazileri yıkma şeklindeki bu yaklaşım, pek çok teknik ve etkinliğin gelişmesi için kapı açmıştır (Barker, 2002).

Yaratıcılık yukarıda yer verilen özellikleri içermekle birlikte, insanın doğasında mevcut olan, değişime uyum sağlama güdüsü ile ortaya çıkmaktadır. İnsanların yaratıcı olmak ile elde edecekleri kazanç ve beklentileri birbirinden farklıdır. Örneğin bazı bireyler kariyer ve para gibi nedenlerle, bazı bireylerse kişisel haz adına yaratıcı olmaya eğiliminde olmaktadırlar (Bedük, 2005, Bozkurt, 2007). Sonuç olarak Yılmaz (2022) tarafından belirtildiği gibi, yaratıcılık; "yenilik getiren bir etkinlik olup yenilikse yaratıcılığa görünen somut bir neticesidir."

Yenilik, şirketlerin, firmaların, örgütlerin ya da organizasyonların planlı programlı bir şekilde davranmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte yeni görüş, ürün, hizmet, sistem, politika, program gibilerini rakiplerden evvel piyasaya sunmayı gerekli kılmaktadır. Yılmaz (2022), yenilikçilik yolu ile işletmeler, firmalar, organizasyon ya da örgütler; "yapı", "süreç", "mal" ve "hizmetlerinde" ortaya koydukları yenilikler ile maliyeti düşürmeye, kalite standartlarını iyileştirmeye, tüketicilerin istek ve beklentilerinin karşılanması gibi birçok avantajı, büyüme ve genişleme etkinliği olarak kullanmakta olup bunun sonucunda ulusal ekonomiye fayda sağlamaktadırlar (Eğe, 2002).

2.5.Girişimcilik Türleri

İktisadi olarak gelişmenin mühim görülen değişkenlerinden bir olan girişimciliğin, farklı türleri ve işlevleri bulunmaktadır. Alan yazında girişimcilik türleri şu şekilde ele alınmaktadır: "iç girişimcilik", "yaratıcı girişimcilik", "sosyal girişimcilik", "teknoloji girişimciliği", "kamu girişimciliği", "kurumsal girişimcilik", "fırsat girişimciliği "dir (Göçmen, 2007; Salik, 2015; Oral, 2020).

2.5.1. İç Girişimcilik

İç girişimcilik, hâlihazırda işlemekte olan büyük bir işletme, örgüt ya da organizasyon çatısı altında klasik bir girişimci gibi davranma ya da bu şekilde davranmaya özendirilmeyi ifade etmektedir. İç girişimcilik aynı zamanda şirket girişimciliği olarak da bilinmektedir. Buna göre iç girişimcilik; mevcut bir örgütün, risk alarak, aktif rekabete girme ve risk alma yolu ile harekete geçip, yeniden kıpırdaması, yenilenmesi ve dönüştürülmesini hedeflemektedir. Bu sebeple Naktiyok'a göre (2004), kavramın boyutları aşağıda yer verilen faaliyetleri içermektedir (Salik, 2015):

- Dışsal girişimcilik tutumunu örgütteki bireylere aktarma ve/veya aşılama,
- Örgütsel dönüşümü meydana getirme,
- Örgütte yeni bir girişim oluşturma,
- Yenilikler aracılığı ile sanayinin yapısını değiştirme gibi faaliyetler olarak belirtilebilir

2.5.2. Yaratıcı Girişimcilik

Yaratıcı girişimcilik, olağan ve olağandışı şartlarda, işgücü ve sermaye kaynaklarını verimli bir şekillerde kullanıp, ayrıntıları üzerinde düşünüp, yeni görüş ve buluşlarla üretilen mal ve sunulan hizmetin kalitesini iyi hale getirmek amacı ile gerçekleştirilen "planlama", "yürütme" ve "sonuç" süreçlerini içermekte olan girişimcilik türüdür (Kaya, 2007). Diğer bir ifadeyle yaratıcı girişimcilik; yeni görüş, yeni teknik ürünler ya da teknoloji, yeni bir üretim yöntemi ile var olan mal ve hizmeti daha işlevsel ve faydalı hale getirerek maliyeti düşürme ve pazara sunulan yenilik ve değişime öncülük etme ile yapılan girişimcilik türüdür (Salik, 2015).

2.5.3. Sosyal Girişimcilik

Kâr amacında olmayan işletmelere finansman sunmak, toplumsal yarar elde etmek amacı ile meydana getirilen bazı etkinlikler, sosyal girişimcilik olarak belirtilmektedir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 84). Kâr amacı gütmeyen kuruluşların, yardım derneklerince yapılan sosyal amaçlı etkinlikleri, kâr amacıyla desteklendiği zaman sosyal girişimcilik ortaya çıkmaktadır. Önceki bölümlerde yer verilen girişimcilik niteliklerinde yer alan "risk alma", "yaratıcılık", "liderlik", "rekabet etme", "başarı odaklı olma" gibi nitelikle ilgili unsurlar sosyal girişimcilikle bileşerek sosyal algı ve sosyal duyarlılık kavramlarını ön plana çıkarmaktadır. Buna göre sosyal girişimciler; toplumdaki "değişim ajanı" ve toplum faydasını meydana getirilen yeniliklerin öncüleridir. Sosyal girişimciler; diğerlerinin problemlerine duyarlı olup bu problemlere yönelik olarak çözme odaklıdırlar (Saatçi ve Arıkan, 2014).

2.5.4. Teknoloji Girişimciliği

Son zamanlarda sayısız teknolojik değişim yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Buna göre teknolojik gelişmeler ile sanal ortamda yeni girişimcilik alanları da meydana gelmektedir. E-ticaret yolu ile sanal alışveriş mağazaları ya da merkezlerinde satışlar gerçekleştirilip, hizmet sunulmakta ve bu yeni girişimcilik ile teknolojik girişimcilik günden güne popüler hale gelmektedir. Teknoloji ile yakından ilgilenen girişimciler için sonsuz imkânlar söz konusudur. Aynı şekilde internet kullanımı ile

girişimcilerin sanal dünyada yenilikleri keşfetmeleri mümkün hale gelmektedir (Örenç, 2019; Salik, 2015).

2.5.5. Kamu Girişimciliği

Kamu girişimciliği, yurttaşlara kamusal hizmetleri sunan kamu kaynakları ile yetkilerini kullanmakta olan girişimcileri tanımlamaktadır (Kaya, 2007). Buna göre kamu girişimciliği, kamu hukukuna tabidir. Fakat yine de istisnai durumları bulunmakta ve özel hukuk esaslarına göre de etkinliklerini yürütebilmektedir (Örenç, 2019; Salik, 2015).

2.5.6. Fırsat Girişimciliği

Potansiyel olarak ve var olan pazardaki değişimin getirmiş olduğu fırsat ve olanakları fark ederek meydana gelebilecek olası potansiyel fırsat ve imkânları değerlendirip, var olan ya da hedef olarak belirtilen pazarlara mal satmak amacı ile meydana gelen girişimcilik türüdür. Bununla birlikte fırsat girişimciliğinden faydalanmanın bazı koşulları bulunmaktadır. Bunlar; girişimci piyasasındaki fırsat ve imkânları değerlendirip kar elde etmeyi sağlayacak olan enformasyon, bilgi ve yeteneklere sahip olmak ile ilgilidir (Aşkın vd., 2011).

2.6. Girişimciliğin Sosyo-Ekonomik İşlevleri

Girişimcilik, kişisel ve sosyal olarak refahı arttırdığından dolayı iktisadi gelişmeye temel oluşturan dinamiktir (Uslu, 2015). Girişimcilik olgusunun pek çok işlevi bulunmaktadır. Bireylerin etrafında bulunan olası fırsatları yakalamak ve bu fırsatları yarara dönüştürmek maksadıyla yapmış oldukları etkinlikler dizisi olarak girişimcilik; sosyal kalkınma, işsizliğe çözüm oluşturma, rekabetin geliştirilmesi ve katma değer yaratılması gibi birçok konuda ciddi rolü bulunmaktadır. Bununla birlikte Uluyol (2013) tarafından söz edildiği gibi girişimciler; yeni fikirlerin üretilmesi, bu fikirlerin yaygınlaştırılması ve yeni sanayi dallarının meydana gelmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte yeni teknolojilerin kullanıldığı alanlarda verimlilik artarak sektörlerin hızlı büyümesi kolaylaşmakta ve böylelikle ekonomik büyüme hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. İktisadi olarak hızlı büyüme ve yoğun bir şekilde gerçekleşen girişimci

hareketliliği arasında meydana gelen dinamizm arasında bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki girişimciliğin iktisadi gelişme adına mühim bir faktör olduğunu ve genel olarak refahı artırdığını yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Bu durum artık genel bir kabul haline gelmiş olup buna göre girişimcilik ile yenilikler sayesinde iktisadi durum canlanmakta ve yeni iş olanakları doğmaktadır (Bekar ve Korkut, 2006).

Robin ve Coulter tarafından yapılan araştırmalar, iktisadi gelişme adına girişimciliğin önemini ortaya koymakta olup bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerin başarısında küçük ölçekli girişimcilerin önemi yadsınamaz. Aynı zamanda araştırmanın sonucuna göre; G-7 ülkelerinin ekonomik yönden büyümeleri ile yıllık büyüme oranları girişimcilik düzeyleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Tikici ve Aksoy 2009, s. 26).

Girişimciliğin desteklendiği ekonomilerde, iktisadi yönden kalkınma için bir araç görevinde olan girişimciliğin; ekonomik ve sosyal işlevleri bulunmaktadır. Buna göre ekonomik olarak işlevlerini aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür (Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012):

- Yeni sanayiler ortaya çıkarmak.
- Refah düzeyinin yükseltilerek orta sınıfın güçlendirilmesi ve refah düzeyinin toplumsal tabana yaygınlaştırılmasını sağlamak.
- İstihdam hacminin genişletip işsizliği azaltmak ya da önlemek.
- Ekonomik büyümenin hızlandırılmasını desteklemek.
- Bölgesel olarak gelişmişlik düzeylerindeki farkların yok edilmesinde veya azaltılmasında işlevseldir.

Girişimciliğin sosyal alandaki işlevleriyse Uslu (2015) tarafından aşağıda ele alındığı gibi belirtilebilir:

- Toplumsal yapıda yenilikçi ve değişimin söz konusu olduğu bir süreci etkin kılmak.
- Girişimciliğin risk alma, yenilikçi yaratıcı ve lider olma özelliklerinden yararlanarak toplumsal değişim süreçlerini hızlandırmak.
- Değer yaratmak.
- Teknolojik icatların sosyal yaşamı kolaylaştırması ve yenilikçi ürünlerle hizmet sunulması gibi belirtilebilir.

2.7. Girişimciliği Ortaya Çıkaran Faktörler

Girişimcilik birçok unsurun bir araya gelmesi ile gerçekleşmekte ve bunun için de belirli fırsatların bulunması gerekmektedir (Ubuz, 2019). Örneğin hammadde, ürün ve hizmet alanlarında var olan fırsatları yakalamak sübjektif bir süreç olup bu fırsatlar herkese açıktır (Shane ve Venkataraman, 2000).

Venkataraman'a (1997) göre, girişimciliğin ortaya çıkması için ilk olarak fırsatlara gereksinim duyulmakta ve ikini olarak bu fırsatları yakalayıp değerlendirebilecek girişimci insanlara ihtiyaç söz konusudur (Shane, 2000). Buna göre girişimcilik süreci, fırsat ve imkânları değerlendirebilecek insanlarla başlamaktadır.

İnsanları girişimciliğe yönlendiren ve girişimciliğin ortaya çıkmasına yol açan faktörler olarak işsizlik, bireysel çalışma arzusu, saygınlık kazanma isteği, kazancın yüksek olması ve çok para elde etme gibi faktörler belirtilebilir (Korkmaz, 2012). Yine zamanla çalışan insanların görüşlerinin üstlerine kabul ettirilememesi gibi durumlarda girişimciliğin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır (Ubuz, 2019). Bunun tersi bir durum dikkate alındığında eğer birey çalıştığı yerde olumlu bir ortama sahipse ve durumundan memnunsa girişimciliğin risklerini göz önünde tutarak herhangi bir teşebbüste bulunmayacaktır (Hisrich, 1990: 214).

Öte yandan her bireyin meydana gelen fırsatları görüp değerlendirmesi ve o fırsatlarla yenilikler yaratması, girişimde bulunması birbirinden farklıdır. Bu farklılığın girişimcilik için önemli bir rolü bulunmaktadır. Örneğin Shane, Locke ve Collins (2003), tarafından tutkulu kişilerin bir girişimcilik sürecini başlatması ve başarılı olarak yürütmesi, insanlığa yararlı hizmet sunması için motivasyonları tamdır.

Girişimciliği ortaya çıkaran hususlardan biri de kadın ve erkeklerin girişimciliğe yaklaşım tarzlarıdır. Buna göre kadın ve erkekler için, kendi işinin patronu olmak büyük bir motivasyon kaynağı iken erkekler daha çok gelir elde etmek kadınlarsa iş doyumu, memnuniyeti ve başarılı olma isteği ile yaklaşmaktadırlar (Bowen ve Hisrich, 1986).

Yukarıda yer verilen girişimciliği ortaya çıkaran faktörlerin yanında girişimciliği güçleştiren bazı faktörlerin olduğunu da belirtmek mümkündür. Bunlar: yüksek maliyetler,

sermayenin kısıtlı olması, eğitim yetersizliği, hukuksal engeller, girişimciliğin yeteri kadar ve doğru bir şekilde anlaşılmamış olması ve yüksek vergiler ile risk ihtimali olarak belirtilebilir (Korkmaz, 2012). Bunlara ek olarak ise kimi zamanlardaysa kurulan iş başarıyı yakalayamaz, kar elde edemez ve iflasın eşiğine gelebilirler (Van Praag, 1999: 312).

2.8. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Hisrich (1985) tarafından girişimcilik "bir süreç" olarak belirtilirken ona göre bir girişimci pek çok aşamadan sonra özerklik kazanmakta ve maddi ödül kazanmakta ya da tatmin elde etmektedir. Bununla birlikte girişimcilik, karşılaşılan her fırsatın iş fikrine çevrilip yeni iş olanaklarının yaratıldığı süreçleri kapsarken bu noktada girişimde bulunmayı etkileyen pek çok etkenden söz edilebilir (Bakır, 2020).

Girişimciliği etkileyen faktörler; aile, çevre, eğitim düzeyi, bireysel değerler, çalışma deneyimi, yaş ve rol modelleri olarak belirtilebilir. Bu faktörler aşağıda yer verildiği gibi ele alınabilir (Kaygususz, 2022; Korkmaz Devrani ve Ilgaz Sümer, 2018; Küçükaltan, 2009; Şentürk Yeşilyurt, 2019):

Yaş: Genel olarak yapılan araştırmalar, girişimciliğe atılmanın 22-55 yaş aralığı olduğunu ortaya koymaktadır.

Rol modelleri: Girişimciliğe ilişkin rol modelleri; "aile", "akrabalar", "kardeş" "başarılı girişimciler" olarak belirtilmekte ve bu rol modeller girişimcilik etkinliklerinde oldukça önemli görülmektedir.

Eğitim Düzeyi: Resmi olarak bir eğitim arayışı girişimcilik için söz konusu değildir. Ancak başarılı bir girişimci olmak için temel görülen finans yönetimi, pazarlamam ve yönetsel stratejiler gibi bilgilerin edinilmesi ve dolayısı ile eğitim alınması gerektiği açıktır.

Çalışma Deneyimi: Girişimcilik yüksek risk taşıyan bir alan olup bu hususta birtakım tecrübe ve uzmanlığa gereksinim duyulmaktadır.

Bireysel Değerler: Girişimciliği etkileyen faktörlerden biri olarak girişimcinin kendi özellikleri ve değerleridir. Buna göre girişimci bireyin onu başka insanlardan ayıran bazı kişilik özellikleri şu şekilde belirtilebilir; analitik düşünme kabiliyeti, atik olması, yaratıcı düşünebilmesi ve hızlı bir şekilde karar alıp bu kararları uygulamaya koyabilmesi olarak belirtilebilir.

Aile: Girişimcilik üzerinde etili olan en önemli faktörler arasında aile yer almakta olup bilhassa ailede kendi işine sahip ebeveynler varsa bu durum girişimcilik için olumlu bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak bütün girişimcilik anlayışları incelendiğinde yukarıda yer verilen faktörler ile birlikte girişimciliğin "birey yönünden" önemi ayrı bir yer tutmakta ve bu hususta ele alındığı dikkat çekmektedir. Buna göre, girişimcilik birey, davranış, yönetsel beceriler gibi faktörlerden de ciddi şekilde etkilenmektedir (Coşkun ve Sarıkaya, 2016; Fatoki, 2014).

2.9. Girişimciliğe Yol Açan Nedenler

Sosyal, ekonomik ve psikolojik özelliklerin girişimciliğe yol açan temel nedenler olduğunu belirtmek mümkündür (Başol, 2021). Aşağıda girişimciliğe yol açan bu nedenler, detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

2.9.1. Sosyal Nedenler

Toplumsal bir olay olarak girişimcilik, sosyal nitelikleri bünyesinde bulundurmakta olup toplumun bakış açısı ve toplumda meydana gelen olaylar/durumlar girişimciliğe ilişkin bakış açısı üzerinde etkili olmaktadır. Girişimci faaliyetlerin toplumda kabul görmesi, girişimcilerin yapmak istedikleri konusunda onları cesaretlendirici olup bu durum girişimci hareketler için sosyal bir nedendir (Başol ve Dursun, Aytaç, 2011). Girişimcilerin yaptıkları işte başarı elde ederek sosyal yaşamda saygınlık kazanma ve statülerinin yükselmesi isteği de sosyal nedenlerden biri olarak belirtilebilir. Bu durumda kişinin desteklenmesi, toplumsal alanda ortaya çıkan gereksinimlerin karşılanması için çalışmasını sağlayacaktır (Kleın ve Bullock, 2006). Neticede girişimciliğin sosyal nedenlerinin

temelinde toplumun bakış açısı ve beklentileri yatarken bireyin desteklenmesi de önem arz etmektedir.

2.9.2. Ekonomik Nedenler

Girişimci birey çalıştığı işin yanında, ortaya koyduğu ürün ya da sunduğu hizmetten kazanç elde etmek kar sağlamak istemektedir. Eğer fikirlerini kazanca dönüştürüp ekonomik fayda elde edemezse yeni bir arayışa yönelebilir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009). Buna göre bir toplumun kalkınması için iktisadi koşullar, oldukça önem taşımaktadır. Özel sektörde çalışmakta olanların iktisadi koşulları, hangi mevkide olurlarsa olsun kısıtlı kalmakta ve birey için getirisi sınırlı kalmaktadır. Dolayısı ile birey ne kadar üst düzey performans sergilese de istediği kazancı elde edememekte ve girişimciliğe yönelmektedirler (Başrol, 2021).

İnsan için her zaman öncelikli olan konulardan biri de geleceği garanti altına alma isteği olmuştur. Buna göre, bireyin kendi işini kurmak istemesi ve güven içinde bir yaşam arayışı da girişimciliğin ekonomik nedenleri arasında yer almaktadır (Güney ve Yalçın, 2006).

Neticede olumlu ve olumsuz koşulların tamamı girişimcileri etkilemekte, kazanç elde etmesi onu girişimcilik konusunda devam etme yönünde cesaretlendirirken kaynak yetersizliği, bilgi eksikliği ya da iktisadi koşulların yeterli düzeyde bulunmaması onu girişimden alıkoymaktadır (Tikici ve Aksoy, 2009).

2.9.3. Psikolojik Nedenler

Toplumsal beklentiler ve ekonomik gereksinimlerin yanında, girişimciliğe dair psikolojik nedenlerden de söz edilebilir. İlk olarak psikolojik nedenlerin toplumsal ve ekonomik nedenlerden farklı olduğu belirtilebilir. Bunun bir nedeni girişimci bireyin düşünce ve ruhsal dünyası ile ilgili olması olarak açıklanabilir. Girişimci olmayı sağlayan en temel psikolojik nedenlerin başında bireyin denetim odaklı oluşu gelmektedir (Kleın ve Bullock, 2006).

Kontrol odaklı olmanın yanında risk alabilen ve bu risk ile birlikte girişim motivasyonu bulunan bireyler psikolojik olarak daha az yıpranmakta ve girişimciliği başarılı bir şekilde sürdürebilmektedirler. Diğer bir deyişle risk karşısında duyarlı olan bireyler, girişimcilik etkinliklerini gerçekleştirirken olasılıkları göz önünde bulundurabilmekte ve aynı zamanda eğitim düzeyi arttıkça risk alma ihtimalinin de arttığı belirtilmektedir (Başol ve Dursun, 2001; Dilsiz ve Kölük, 2005).

İnsanların girişimciliğe yönlendiren bir diğer psikolojik nedense, başarma arzusudur. Başarılı olma gereksinimi, bireyden bireye farklılık göstermekte olup aynı zamanda geleceğe yönelik eylemleri de kapsamaktadır. Dolayısı ile bu durumda içsel kontrol ile harekete geçen birey, girişimci etkinlikleri yerine getirebilmektedir (Alaybeyoğlu Küçük, 2014).

Öte taraftan yeteneklerine güven duyan, özgüveni gelişmiş olan girişimciler, fırsatları değerlendirme konusunda daha hızlı davranabilmekte ve gelişime açık olduklarından başarıyı arzuladıkları gibi başarısızlık karşısında da yılmazlık gibi sağlam psikolojik niteliklere sahiptirler (Erdurur, 2012).

Özetle girişimciliğe yol açan toplumsal, ekonomik ve psikolojik faktörler birbirinden önemli olup, birbirinden tamamen bağımsız değillerdir. Buna göre girişimcilik, toplumsal yönden toplumun ilerlemesine, ekonomik yönden kalkınmasına yol açarken psikolojik olarak bireyin denetimli olmasını ve riskler karşısında tedbirli olmasını sağlamaktadır. 1980-1990'lı yıllarda yürütülen araştırmalar, girişimciliğin kişilik özelliklerinden ve psikolojik süreçlerden etkilendiğini ve bireyin başarılı bir girişimci olmasında, hem kendi bakış açısının hem de toplumun bakış açısının önemli olduğunu ortaya koymuştur (Karakaş, 2012; Uzun ve Dirlik, 2007).

2.10. Girişimciliğin Önemi

Genel olarak girişimcilik ciddi bir bilgi, zaman ve emek istemekte olup bu niteliklerin yoğun olduğu işletmeler pek çok olumlu çıktıya da sahip olmaktadır. Diğer taraftan şunu da belirtmek gerekirse girişimciler, iktisadi olarak gelişme hususunda yalnızca iş olanakları oluşturarak ya da gelir düzeyinin artışının sağlayarak fayda sağlamazlar. Girişimler aynı zamanda toplumsal yönden birçok faydanın sunulmasında rol

oynamaktadır. Örneğin toplumun beklentisine ve ihtiyaçlarına yönelik olarak üretilen bir ürün örnek verilebilir. Elbette bu yeni ürünler tek başına refahın artmasına katkı sağlamamakta aynı zamanda en makul yarar ve maliyet oranının da karşılanmasının gerektiği açıktır. Ancak bu yolla girişimcinin ürettiği ürün toplumsal alanda değer yaratabilecektir. Genel olarak girişimciliğin önemi hem mikro hem de makro ölçekte dikkate alınmaktadır. Benzer şekilde hem bireysel hem de toplumsal ölçekte değerlendirilmektedir. O halde bireysel olarak motivasyon ve başarı beraberinde gelir artışını sağladığında firmada yükselişe geçerek istihdama katkı sağlamakta ve bu olumlu süreç toplum ve ülke düzeyine yayılmaktadır. Dolayısıyla mikro ölçekteki olumlu gelişmeler makro düzeye de olumlu katkı olarak yansımaktadır (Aydın, 2020).

Girişimciliğin ülkenin kalkınmasındakini rolünü, çoklu olarak yani hem iktisadi hem de toplumsal bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Bununla birlikte girişimciliğin önemi, iktisadi yönden ele alınırken "kalkınma" ve "gelişme" boyutlarına dikkat edilmesi gerekmektedir (Arslan, 2006).

Yapılan araştırmalarda, büyüme/gelişme ile kalkınma anlamındaki girişimcilik işlevleri ayrı ayrı ele alınmaktadır. İktisadi olarak gelişme/büyüme noktasında girişimcilik genellikle niceliksel bir özellik göstermektedir. Kalkınma anlamındaki girişimciliğin ise niteliksel özelliği dikkat çekmektedir. Bu ayrımın ana sebeplerinden biri toplumsal yönden detaylı politikaların kalkınma bağlamında inceleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda şunu belirtmek mümkündür; kalkınma uzun vadeli bir süreç olup bu yönde politikaları içermektedir (Aydın, 2020).

Yeni girişimler yeni yatırımlar demek olup ülkenin yeni iş olanakları yolu ile istihdamına katkı getirmekte ve iktisadi olarak büyümeyi hızlandırmaktadır. Böylelikle yeni sanayilerin gelişmesinin yolu ve yeni ürünlerle hizmetlerin sunulması sağlanmaktadır (Bozkurt, Kalkan, Koyuncu ve Alparslan, 2012). Kalkınma, bir toplumun "sosyoekonomik yapısında" ortaya çıkan ileri yönlü değişimler olup, iktisadi kalkınma ekonomik yönden gelişmeden daha geniş kapsamlı bir özelliğe sahiptir. Toplumda fertlerin gelirleri artıp hayat koşulları iyileştikçe o toplum ilerlemeyi sürdürmektedir. Bu noktada girişimcilik ile kalkınma arasındaki ilişki, yapılan yatırımlar ölçüsünde yeniden güncellenmekte ve artmaktadır. O halde girişimcilerin açmış olduğu istihdam alanları iktisadi gelişmeyi sağlarken refah seviyesi de artmaktadır. Böylece girişimcilik faaliyetleri istihdama öncülük etmiş bulunmaktadır (Dulupçu ve Özkul, 2007).

Öte yandan girişimcilik ve girişimci bireyler sayesinde ülkede bölgeler arası söz konusu olan gelişmişlik düzeyi arasındaki farklar da azalmaktadır. Bu nedenle Kobilerin ve yerel işletmelerin önemi yadsınamaz. Bu bağlamda Kobilerin, almış olduğu sorumluluk ve roller, ülke kalkınması için lokomotif olarak değerlendirilmektedir. Bunların yanında girişimcilik faaliyetleri iktisadi hareketliliği sağlayarak ekonomiye ivme kazandırmakta ve yoksulluğun kısmi olarak da olsa azalmasına katkı sunmaktadır. Yapılan girişimlerin büyük veya küçük olmasından öte sağlamış olduğu faydalarla ulusal ve uluslararası pazarda yer edinmesini sağlar. Böylelikle bölgesel bazda sağladıklarıyla iş gücü yaratarak göçün azalmasına katkı sağlar. Netice itibariyle girişimcilerin yapmış oldukları ile toplumun hayat standartları iyileşmekte ve bu durum daha çok girişimcilik üzerine birçok çalışmanın yer aldığı ABD'de dikkat çekmektedir (Decker, Haltiwanger, Jarmin, ve Miranda, 2014).

2.11. Girişimcilik Becerisi

Girişimcilikle ilgili olarak pek çok tanım yapıldığına araştırmanın ilk bölümlerinde değinildi. Bununla birlikte Samancı (2021) tarafından belirtildiği gibi, girişimciliğin etki alanının da oldukça geniş olduğunu belirtmek mümkündür. Dünyadaki bilimsel ve teknik alanda meydana gelen gelişmeler girişimciliğin ön plana çıkmasına zemin oluşturmuştur. Girişimcilik sayesinde bireyler görüşlerini, bilgi ve becerilerini iktisadi olarak faydaya çevirmekte ve bu durum bir süreç içerisinde meydana gelmektedir (Köstekçi ve Duman, 2016).

Girişimcilik becerilerinden biri de risk alma olup, riski göğüsleyerek bir işletme ya da kurumu idare etme yeteneğini gerektirmektedir (Olotu ve Ugwuanyi, 2017). Aynı zamanda girişimcilik yeni bir iş fikrini risklerine rağmen faydaya dönüştürüp ondan yararlanma becerisi ile de ilgilidir. Buna göre girişimcilik ile ilgili yapılan değerlendirmeler, riskleri göze almanın yanında girişimci düşüncelerin bilgi ve beceri ile bir plan dahilinde işe koşulmasını gerekli kılmaktadır. Bu durumda da bilgi ve becerisi yönünden kendini geliştirmiş olan girişimci bireylere gereksinim olduğu açıktır (Olotu ve Ugwuanyi, 2017).

Akyürek ve Şahin (2013) tarafından, insanların çevresinde mevut olan fırsatları görüp bunlardan hareketle yeni görüşler ve planlar tasarlayarak, gündelik yaşamı kolaylaştırma etkinliği olarak belirtilen girişimcilik; iyi bir planlama ve eğitim yolu ile

devam eden bir süreçtir. Aynı zamanda bu süreçte yeteneğin önemli bir yeri bulunmaktadır (Badri ve Hachicha, 2019).

European Commission (2011), girişimcilik becerisini, "bir fikri hayata geçirmeyi sağlayan kişisel bir beceri" şeklinde ele almaktadır (Samancı, 2021). Bir yenilik ortaya koymak ve bu yeniliği devamlı bir şekilde insanlara sunmak olan girişimcilik becerisi yeni durumlar karşısında güncellenmeyi ve toplumsal alanlarda kolay uyum sağlamayı gerekli kılmaktadır (Aytaç, 2006).

Girişimcilik becerisi bireyin doğuştan sahip olduğu özellikler olabileceği gibi alınan eğitimler ile yoluyla da geliştirilmeye müsaittir (Akyurt, 2018). Buna göre Akyürek ve Şahin (2013) tarafından belirtildiği gibi girişimcilik becerisi, eğitim sisteminde yer alan programlar aracılığı ile bireylere kazandırılabilmektedir. Bu durum aynı zamanda, öğrencilerin birer girişimci olarak yetişmelerini sağlamak adına çalışıldığını ortaya koymaktadır.

Kurduğu hayalleri ve tasarladığı planları gerçekleştirmek için çabalayan, fikirler oluşturan girişimci genel olarak başkalarının yakalayamadığı fırsatları yakalama konusunda diğerlerinden bilinçlidir (Kala ve Kirman Bilgin, 2019). Diğer bir deyişle girişimci, yakaladığı fırsatları işe çevirmekte diğerlerinden daha atik kimselerdir (Akpınar ve Küçük Göksel, 2015).

O halde girişimcinin planlarını ve projelerini yaşama geçirmek için girişimcilik becerilerine sahip olması gerektiği ifade edilebilir. Ontenks (2003) bu becerileri şu şekilde özetlemektedir; Girişim konusunda yetkin olan bir birey, müşterilerin farklılaşan beklenti ve istekleri ile güçlü rekabetten doğan sorumluluklar, problemler, çelişkiler karşısında etkin ve baş edebilecek nitelik ve becerilerle donanımlı olmalıdır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde girişimcilik eğitiminin; planlanmış bir süreç dâhilinde etkili, üretken ve verimli bir şekilde girişimcilik becerilerinin edindirilmesine yönelik olarak hazırlandığını görülmektedir. Nihayetinde girişimcilik eğitimi esas olarak, temel amacın öğrencilere girişimci bireyler olarak yetişmeleri için elzem görülen bilgi, tutum ve becerileri edindirerek girişimci yetenekleri ortaya çıkarmayı desteklemektedir. Bu bağlamda girişimcilik becerisi olanların, toplumda karşılaştığı ve günden güne karmaşıklaşan problemlere insanlığın menfaatine göre çözüm üretebilecekleri açık bir gerçektir (Altan, 2015; Karagöz, 2021).

2.12. Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi

Gelişmiş ülkelerin işsizlik sorununa karşı almış olduğu önlemlerden biri, girişimcilik ile yakından ilgilidir. Buna göre girişimcilik eğitimi ile işgücü arasında bir koordinasyon sağlanarak işsizlik problemine çözüm oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, girişimci insanların sayısının artması ve daha nitelikli çalışmalar ortaya koyup, başarıyı yakalamaları adına, eğitim programlarını işe koşmak gerektiği açıktır (Zeynalov, 2022).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), dünyada girişimcilik eğitimini uygulamaya koyan ilk devletlerden biridir. Avrupa devletlerinde insanlar, refah sistemine göre daha az risk almaktadırlar. Bu durum geleneksel olarak öğrencilerin de etkilenmesine yol açmaktadır. Diğer bir deyişle öğrenimi devam eden bireylerin "güvencesi bulunan bir iş" edinmeleri yönünde düşünceler ön plandadır. Haliyle girişimci bireylere yönelik nitelikler arka planda kalmakta ya da körelmekte ve böylelikle üst eğitim kurumları olan üniversiteler de bireylerin geleceğini garanti altına alabilecekleri davranışlara yönelmeleri yönünde etkilenmektedir. Fakat son zamanlarda büyük bir hızla meydana gelen gelişmelerle birlikte globalleşen dünya, girişimciliğin teşvik edilmesini sağlamaktadır. Bu yönden Avrupa'daki üniversiteler, kolejler ve eğitim kurumları, öğrencilerin yeni dünya düzenine uyum sağlayan ve bu dünyanın gereksinimlerine cevap verebilen girişimciler olması yönünde, programlar ve eğitim ortamları hızlanmasını sağlamaktadır(Wilson, 2008).

Türkiye özelinde incelendiğinde, "Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Belgesi", "Eylem Planı" ve "Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı" ile girişimcilik ve girişimcilik eğitimi, ilk ve orta öğretim okullarının stratejik planlarında yer almaktadır. Aynı zamanda girişimcilik eğitimi, üniversitelerde de verilmeye başlanarak ders programlarında yer almaktadır. Öte yandan mesleki eğitim ile kalifiye işgücünü artırmak, girişimciliği geliştirmek amacıyla Türkiye, 2004'te Avrupa Birliği (AB)'nde açılan, her yaş ve meslek grubundan bireylerin yetiştirildiği "Sokrates" ve "Leonardo Da Vinci programlarına katılmıştır (Kaygusuz, 2022). Bugün gelinen noktada Amerika ve Avrupa okullarında planlanmış olan girişimcilik eğitim programları, Türkiye için genel olarak yükseköğretim kurumlarında verilmektedir (Yelkikalan, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından öğretim programlarında oluşturulmuş olunan kazanımlar; bilhassa yükseköğrenimde eğitim gören üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin gelişmesine ilişkin niteliklerin ön planda tutmakta, bu eğitim programlar ile üniversite öğrencilerinin; " risk alma", "sorumluluk alma" ve "karar oluşturma" gibi becerileri ile farklı kazanımların edindirilmesi desteklemektedir. Yine bu becerilerin yanında, girişimcilik eğitimleri ile üniversite öğrencilerinin farkındalık kazanmaları, duyarlılık geliştirmeleri, yaratıcı ve yenilikçi olmaları yönünde amaçları bulunmaktadır. Aynı zamanda dersler haricinde yer verilen etkinliklerle de öğrencilerin girişimcilik becerileri kazanmalarını sağlayan etkenler gözlenmektedir (Eraslan, 2011).

Gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde, ciddi düzeyde yer verilen bir eğitim durumunda olan ve bir eğilim haline gelmiş olan "girişimci kültürü"nü meydana getirme stratejileri, "Türk Milli Eğitim Sisteminde" de kabul görmüş durumdadır. Örneğin okul öncesi eğitim sürecinde öğrencilere, iş birliği ve paylaşma becerilerinin geliştirilmesi; ilköğretimdeyse, özgüven ve çalışma motivasyonlarının kazandırılması gibi girişimci niteliklerinin desteklenmesi konularına yönelik eğitimler sunulmaktadır. Böylelikle öğrencilerin girişim becerileri edinmeleri sağlanarak toplumların girişimci bir hale gelmesi hedeflenmektedir. Bununla birlikte eğitim kurumlarınca sunulan girişimcilik ders programları ile iş planları çerçevesinde projeler tasarlayıp ve başarılı olan öğrenciler, girişimci kişilerle tanıştırılmakta, konferanslar ve örnek vakaların üzerinde çalımalar yapılmaktadır (Bakır, 2020).

Türkiye'de bilhassa mesleki konularda ön planda bulunan girişimcilik eğitimi zaman içinde eğitim sahasının her alanında önemli hale gelmeye başlamıştır (Küçük, 2011). Bu bağlamda öğrenciler için, hayati önem taşıyan beceriler kazandırmak için ilkokuldaki "hayat bilgisi" dersleri, Türkiye'de girişimcilik eğitimi yönünde, bir giriş durumundadır (Eraslan, 2011).

Türkiye'de girişimciliğin gelişmesi ve ilerlemesi yönünde destek sağlayan başka bir kurum olarak "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı" (KOSGEB) dikkat çekmektedir. Bu kurum aracılığı ile danışmanlık hizmetlerinin yanında girişimci adaylarına çeşitli eğitimler verilmekte ve girişimler konusunda yol gösterilmekte, birçok kurum ile işbirliğine gidilerek, uygulamaya dair girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Yine KOSGEB, kendi işini kurmak gibi bir amacı bulunan girişimci

bireylerin iş planlarını başarı ile uygulamalarını ve işletmelerini bu yönde geliştirmelerine destek vermektedir. Aynı zamanda uygulamalı bir şekilde girişimcilik eğitimleri KOSGEB tarafından sunularak yerel ve uluslararası alanda projelerin hayata geçirilmesi de söz konusudur. İşte bu çerçevede KOSGEB'le işbirliği içinde olup çalışmalar yürüten, eğitim kurumlarında yer verilen eğitimler genel olarak üniversiteler bünyesinde, örgün eğitimde yer verilen girişimcilik dersleri çerçevesinde gerçekleşmektedir (Bakır, 2020).

Kyzy (2022) tarafından ifade edildiği üzere, girişimcilik; endüstri toplumundan enformasyon toplumuna geçiş sürecinde, ekonomik kalkınma ve iktisadi olarak ilerlemede ana unsurlardan biri durumundadır. Teknoloji devrinde bir ülkenin, sosyal ve ferdi olarak refaha erişmesi ve iktisadi yönden gelişmesi için girişimcilik önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bu önem neticesinde girişimcilik eğitimi, yükseköğretimde öğrenim görmekte olan öğrencilerinin potansiyellerinin ortaya çıkarılması noktasında başat bir hale gelmiş durumdadır. Buna göre girişimcilik eğitimini temel amacı, üniversite öğrencilerin gelecekte girişimcilik ile ilgili olarak etkin ve başarılı girişimciler olmalarını sağlamaktadır. Zeynalov (2022) tarafından belirtildiği gibi, yükseköğretim kurumlarında verilmekte olan girişimcilik eğitimi, kendi işini kurmak ve ülkeye iktisadi yönden istihdam yaratıp katkı sağlamayı amaçlayan öğrencileri girişimciliğe yönelik olarak pozitif etkilemektedir.

Yüzüak (2010), içinde bulunduğumuz zamanda, iktisadi yönden gelişme ve değişimlerin bir neticesi olarak, girişimcilik konusuna olan önemin arttığı üzerinde durmaktadır. Bundan dolayı global ve yerel olarak kalkınmanın gerçekleşmesi için etkin girişimci bireylere gereksinim duyulmaktadır.

Girişimci, iktisadi alanda var olan boşlukları kolay bir şekilde fark etmekte, yaratıcı görüşlerini işe koşarak yaşama geçirmekte ve böylelikle söz konusu boşlukları doldurmaktadır. Buna göre girişimci bireyler; kişilik nitelikleri, yetiştikleri aile, içinde yaşamış oldukları toplum, cinsiyet ve almış oldukları eğitimden etkilenip girişimci olma yönünde ilerlemektedirler (Bozkurt ve Alparslan, 2013). O halde değişimin ve dönüşümün öncüsü olan yükseköğretim kurumları yeniliklerle bütünleşmiş olarak sundukları eğitimler ile öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Yükseköğretim kurumları, hem kendi bünyelerinde hem de kurumları dışında sınırsız bilgi kaynağına sahip durumda olup bu bilgileri öğrencilerin eğitimi sürecinde ve ülkenin iktisadi alanda gelişmesi ve kalkınması için kullanmak durumundadırlar. Böylelikle kendi

iş sahasında etkin olmak isteyen öğrenciler, kazandıkları girişimcilik becerileri ile sosyal alanlarda ve iş hayatlarında başarıyı yakalayıp ülkenin gelişmişlik düzeyine katkı sunabileceklerdir (Zeynalov, 2022).

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin incelendiği tez çalışmalarının meta analiz yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır.

Meta-analiz, bir konuyla ilgili araştırmaların tamamı hakkında sonuçlar çıkarmak için önceki araştırmaların sonuçlarını sistematik olarak değerlendirmede kullanılan nicel ve epidemiyolojik bir çalışma tasarımıdır. Çalışma, zorunlu olmamakla birlikte tipik olarak, randomize, kontrollü klinik deneylere dayanmaktadır. Bir meta-analizden elde edilen sonuçlar, mevcut literatüre katkıda bulunan herhangi bir bireysel çalışmadan daha kesin ve etkili sonuçlar ortaya çıkararak, aynı zamanda diğer sonuçların tahminini içerebilir. Yanıtlardaki varyasyon kaynaklarının belirlenmesi, bir grup çalışmanın heterojenliğini ve yanıtların genellenebilirliğini inceleme, daha etkili sonuçlara imkan sağlar. Meta-analize dahil edilen araştırmaların önceden belirlenmesi ve konu ile ilgili sınırlılıkların belirlenerek, belirli temada bulunan bütün çalışmaların yansız olarak araştırmaya dahil edilmesi önemlidir.

3.2.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen hipotezler aşağıda verilmiştir;

$H1_{(cinsiyet)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde cinsiyet değişkeninin anlamlı etkisi vardır.

$H0_{(cinsiyet)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde cinsiyet değişkeninin anlamlı etkisi yoktur.

$H1_{(sınıf)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde sınıf değişkeninin anlamlı etkisi vardır.

$H0_{(sınıf)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde sınıf değişkeninin anlamlı etkisi yoktur.

3.3.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin incelendiği 6 tez çalışması oluşturmakta; cinsiyet düzeyinde 5 tez çalışması ve sınıf düzeyinde 6 tez çalışması ele alınmıştır. Tez çalışmalarının araştırmaya dahil edilmesi için belirlenen kriterler ve sınırlılıkları şu şekildedir;

- Yüksek lisans ya da doktora tezi olması
- Girişimcilik becerileri ile ilgili olması
- Üniversite öğrencilerinden veri toplanarak gerçekleştirilmiş olması
- Nicel araştırma yöntemlerinin kullanılarak cinsiyet ve sınıf gibi değişkenlere göre değerlendirilmiş olması,
- Tezin erişime açık olması
- 2005-2022 yılları arasında yapılmış olması
- "YÖK TEZ" veri tabanında yer alması

Yukarıda belirlenen kriterler doğrultusunda araştırmaya dahil edilen çalışmalar aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Çizelge 3.1. Meta analize Dahil Edilen Araştırmalar

No	Araştırma Künyesi
1	Algül, E. N. (2022). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki: Vakıf üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
2	Cihan, H. (2022). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin girişimcilik üzerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
3	Çalışkan, O. (2022). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
4	Haji, K. A. H. (2018). *İşletme ve muhasebe bölümü öğrencilerin girişimcilik ve inovasyon becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Türkiye ve Irak örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
5	Köse, G. (2019). *Ebe adaylarının bireysel değerleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
6	Sezan, T. (2022). *Spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören*

öğrencilerin boyun eğici davranışları, girişimcilik düzeyleri ve kişilik özelliklerinin bölgelere göre karşılaştırılması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tablo 3.1'de verilen araştırmalar Girişimcilik faktörünü incelerken "Girişimcilik Ölçeği" kullanmışlardır. Araştırmaların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre örneklem büyüklükleri, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bakımından meta analiz yapılmıştır. İlgili araştırmaların örneklem büyüklüğü, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Meta analize Dahil Edilen Araştırmaların Girişimcilik Becerilerine Göre Örneklem Büyüklüğü, Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

	Araştırma		N	X	SS
Cinsiyet	Sezan (2022)	Kadın	452	3,86	0,63
		Erkek	629	3,8	0,67
	Haji (2018)	Kadın	80	4,19	0,54
		Erkek	129	4,43	0,42
	Cihan (2022)	Kadın	108	4,13	0,44
		Erkek	164	4,2	0,45
	Algül (2022)	Kadın	207	3,93	0,42
		Erkek	267	3,81	0,41
	Çalışkan (2022)	Kadın	242	3,77	0,54
		Erkek	344	3,79	0,59

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada meta-analize dahil edilen araştırmaların belirlenmesinde kriterlere uygun olarak YÖKTEZ veri tabanında yayınlanmış araştırmalar taranmış, konu ile ilgili 6 araştırma belirlenmiştir. Araştırma verileri araştırmacı tarafından elde edilmiştir. Araştırmada meta-analize dahil edilen araştırmaların veri tabanında taranmasında anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bu kapsamda veri tabanında girişimcilik ve üniversite öğrencileri şeklinde anahtar kavramlar kullanılarak tarama yapılmış ve ulaşılan araştırmalar incelenerek benzer özellikleri inceleyen araştırmalar araştırma kapsamına alınmıştır.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde nicel veri analiz yöntemlerinden meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda veriler CMA programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde araştırmalarda girişimcilik becerileri ile ilgili yapılan araştırmalarda cinsiyet ve sınıf düzeyi bakımından değerlendirme yapılarak bu değişkenlerin girişimcilik becerilerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır. Meta analiz yönteminin aşamaları genel olarak şu şekilde verilmiştir (Egger & Smith, 1997):

- Araştırma probleminin belirlenmesi,
- Meta analize dahil edilecek araştırmalar için kriterlerin belirlenmesi,
- Heterojenlik ve yanlılığa ilişkin kaynakların belirlenmesi,
- Anahtar kelimeler kullanılarak taramanın yapılması,
- Araştırmaların analize dahil edilmesi ve dışlanması,
- Araştırmaların kodlanması,
- Heterojenlik ya da yanlılığın belirlenmesi,
- Duyarlılık analizinin yapılması,
- Araştırmaların etkisinin yorumlanması

3.6.Meta-analiz Çalışması

Meta analiz çalışmaları, belirli bir tema/konu ile ilgili birden fazla araştırmanın bulgularının birlikte değerlendirilmesini sağlayan araştırma türleridir. Meta analizde aşağıdaki aşamalar izlenmektedir (Higgins, 2011; Sterne, Egger & Smith, 2001);

Araştırma sorusu belirlenir ve bir hipotez öne sürülür. Muhtemel klinik önem açıklanır ve çalışma tasarımı ile analitik plan gerekçelendirilir.

Bir sistematik gözden geçirme (SR), araştırma sorusunu ele almak için özel olarak tasarlanır ve hem ilgili hem de dahil edilmeyi garanti edecek kadar iyi kalitede olduğu düşünülen tüm çalışmaları belirlemek için yürütülür. Genellikle, yalnızca yerleşik dergilerde yayınlanan çalışmalar tanımlanır, ancak "yayın yanlılığından" veya negatif bulguları olan çalışmaların hariç tutulmasından kaçınmak için "yayınlanmamış" verilerin

belirlenmesi önemlidir.4 Bazı meta-analizler araştırma sırasında yalnızca randomize kontrollü denemeleri (RKÇ'ler) dikkate alır. En yüksek kalitede kanıt için. Diğer "deneysel" ve "yarı deneysel" çalışmalar, tanımlanan dahil etme/hariç tutma kriterlerini karşılamaları halinde dahil edilebilir (Roever & Zoccai, 2015).

Çalışmalar meta-analize dahil edilmek üzere seçildikten sonra, her çalışmadan özet veriler veya sonuçlar çıkarılır. Ek olarak, hem müdahale hem de kontrol grupları için örneklem büyüklükleri ve veri değişkenliği ölçümleri gereklidir. Çalışmaya ve araştırma sorusuna bağlı olarak, sonuç ölçümleri sayısal ölçümleri veya kategorik ölçümleri içerebilir. Örneğin, bir anketteki puanlardaki farklılıklar veya kan basıncı gibi bir ölçüm düzeyindeki farklılıklar sayısal bir ortalama olarak bildirilir. Bununla birlikte, bir kategoride olma olasılığı ile diğerine (örn. vajinal doğuma karşı sezaryen doğum) ilişkin farklılıklar genellikle OR veya rölatif risk (RR) gibi risk ölçümleri açısından rapor edilir (Granados-Duque & García-Perdomo, 2021).

Gerekli tüm verileri bir araya getirdikten sonra dördüncü adım, daha fazla analiz için her çalışmadan uygun özet ölçümleri hesaplamaktır. Bu ölçümlere genellikle Etki Büyüklükleri adı verilir ve müdahale ve kontrol grupları arasındaki ortalama puan farkını temsil eder. Dahil edilen çalışmalarda ölçüm birimleri tipik olarak farklılık gösterdiğinden, bu etkinin karşılaştırılabilir tahminlerini üretmek için genellikle "standartlaştırılmaları" gerekir. Araştırmacıların farklı testler kullanması gibi farklı sonuç ölçütleri kullanıldığında standardizasyon zorunludur. Standardizasyon, her çalışma için, müdahale grubu için ortalama puan alınarak, kontrol grubu için ortalamanın çıkarılması ve bu sonucun o veri setindeki uygun değişkenlik ölçüsüne bölünmesiyle sağlanır (Batham vd,. 2007).

Bazı çalışmaların sonuçlarının diğerlerinden daha fazla ağırlık taşıması gerekir. Daha büyük çalışmaların (örnek büyüklükleriyle ölçüldüğü üzere), daha küçük çalışmalardan daha kesin etki büyüklüğü tahminleri ürettiği düşünülmektedir. İkinci olarak, daha az veri değişkenliğine sahip çalışmalar, örneğin daha küçük SD veya daha dar CI'lar, çalışma tasarımında genellikle "daha kaliteli" olarak kabul edilir. Ters varyans olarak bilinen bu iki faktörü de dahil etmeyi amaçlayan bir ağırlıklandırma istatistiği yaygın olarak kullanılır.

Farklı çalışmalarda Etki Büyüklüklerini karşılaştırmak için uygun bir model seçmek ve uygulamaktır. Kullanılan en yaygın modeller, Sabit Etkiler ve Rastgele Etkiler modelleridir. Sabit Etki modelleri, "her çalışmanın ortak bir tedavi etkisini değerlendirdiği

varsayımına" dayanmaktadır. Bu, farklı çalışmalarda farklı örneklem değişkenliği düzeyleri olmasaydı tüm çalışmaların aynı Etki Büyüklüğünü tahmin edeceği varsayımı anlamına gelir. Bunun tersine, Rastgele Etkiler modeli "bireysel çalışmalardaki gerçek tedavi etkilerinin birbirinden farklı olabileceğini varsayar" ve Etki Büyüklüklerinde bu ek çalışma içi varyasyon kaynağına izin vermeye çalışır. Bu son değişkenlik kaynağının önemli olup olmadığı genellikle meta-analizde “heterojenlik” testi yapılarak değerlendirilir (Shorten & Shorten, 2013).

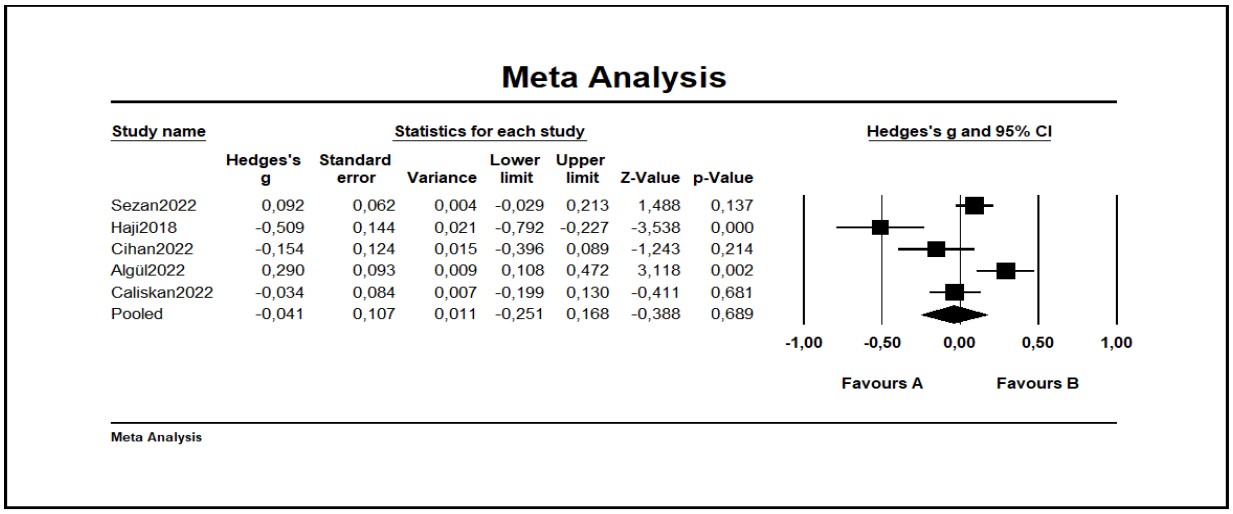
Bir meta-analizden elde edilen nihai tahminler genellikle grafiksel olarak bir "Orman Planı" biçiminde rapor edilir. Orman Grafiğinde, her çalışma için yatay bir çizgi, standartlaştırılmış Etki Büyüklüğü tahminini (her satırın ortasındaki dikdörtgen kutu) ve kullanılan risk oranı için %95 GA'yı gösterir (Sampaio & Mancini, 2007).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Bulgular

4.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Becerilerinde Cinsiyet Değişkeninin Etkisinin İncelenmesi

Meta-analizin farklı aşamalarından geçen bilgi akışı orman grafiği ile gösterilir. Tanımlanan, dahil edilen ve hariç tutulan kayıtların sayısını ve hariç tutma nedenlerini gösterir. Meta-analizlerin sonuçları genellikle, her çalışmanın etki büyüklüğü ve karşılık gelen %95 güven aralığı ile gösterildiği bir orman çiziminde sunulur.

Şekil 4.1. Araştırmaların Cinsiyet Değişkenine Göre Girişimciliğe Etkisi

Araştırmalarda cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmalar, bağımsız örneklem t testi ile yapılmış olup, meta analize dahil edilen değerler, araştırmaların örneklemi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleridir. Orman grafiğinde her bir araştırmaya ait kutucuklar ve bunları kesen bir yatay kısa çizgi bulunmaktadır. Bu çizgiler anlamlılık düzeyini ifade etmekte iken, kutucuk ise ilgili çalışmanın diğer çalışmalar içerisinde (örneklem büyüklüğü bakımından) etkililik düzeyini ifade etmektedir. Çalışmaların etkisi ayrı ayrı ve ortak etkiyi ifade eden, grafiğin altındaki elmasa (◆) göre konumlandırılarak yorumlanmaktadır. Çalışmaların anlamlılık durumları, grafikteki sıfır "0" çizgisini kesmesi bakımından yorumlanmaktadır. Sıfır çizgisini kesen araştırmalarda anlamlı farklılık yoktur. Elmasın solunda kalan çalışmalar erkekler lehine, sağında kalan çalışmalar ise kadınlar lehine meydana gelen farklılığı ifade etmektedir. Ayrıca çalışmaların konumlanması bakımından elmastan uzak olan araştırmaların etki büyüklüğü daha fazla olmakta,

ortalamalar arasındaki farklılığın da daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmaların cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine etkisi incelendiğinde;

Sezen (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin büyük olduğu, etkinin anlamlı olmadığı (p>,05), kutucuk incelendiğinde diğer araştırmalara göre meta analiz içerisindeki etkisinin daha büyük olduğu belirlenmiştir. Araştırma incelendiğinde anlamlı bir fark bulunmasa da, araştırma içeriği incelendiğinde kadınlarda girişimcilik becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Haji (2018) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek olduğu (Hedge's g: -,509), araştırma içeriği incelendiğinde cinsiyete göre farklılığın erkeklerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cihan (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin orta düzeyde olduğu, cinsiyete göre farklılık meydana gelmediği görülmektedir.

Algül (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin orta düzeyde olduğu, anlamlılık düzeyini ifade eden çizginin sıfır çizgisini kesmediği ve bu nedenle cinsiyete göre farklılık meydana geldiği görülmektedir. Araştırma içeriği incelendiğinde ise kadınlarda bu farkın daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kadınların girişimcilik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışkan (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin orta düzeyde olduğu, cinsiyete göre farklılık meydana gelmediği görülmektedir.

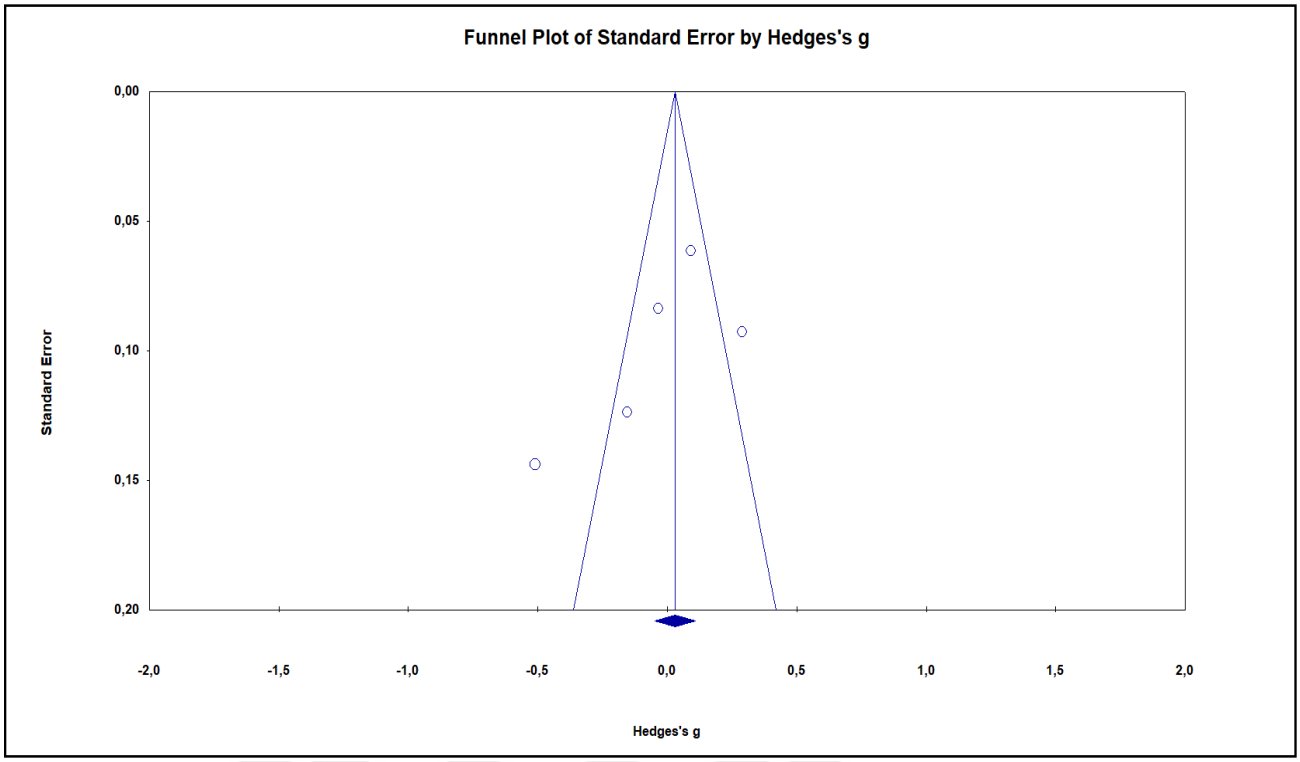
Model		Effect size and 95% confidence interval					Test of null (2-Tail)	
Model	Number Studies	Point estimate	Standard error	Variance	Lower limit	Upper limit	Z-value	P-value
Fixed	5	0,029	0,040	0,002	-0,049	0,106	0,721	0,471
Random	5	-0,041	0,107	0,011	-0,251	0,168	-0,388	0,698

Şekil 4.2. Cinsiyetin Girişimciliğe Etkisi

Analize dahil edilen araştırmaların Z değerleri, standart hata ve varyans değerleri incelendiğinde modelin anlamlı olmadığı, girişimcilikle ilgili 5 araştırmada cinsiyetin ortak etkisinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir bu sebeple yokluk hipotezi kabul edilir, girişimcilik becerileri için cinsiyet açısından anlamlı bir fark yoktur (p>,05).

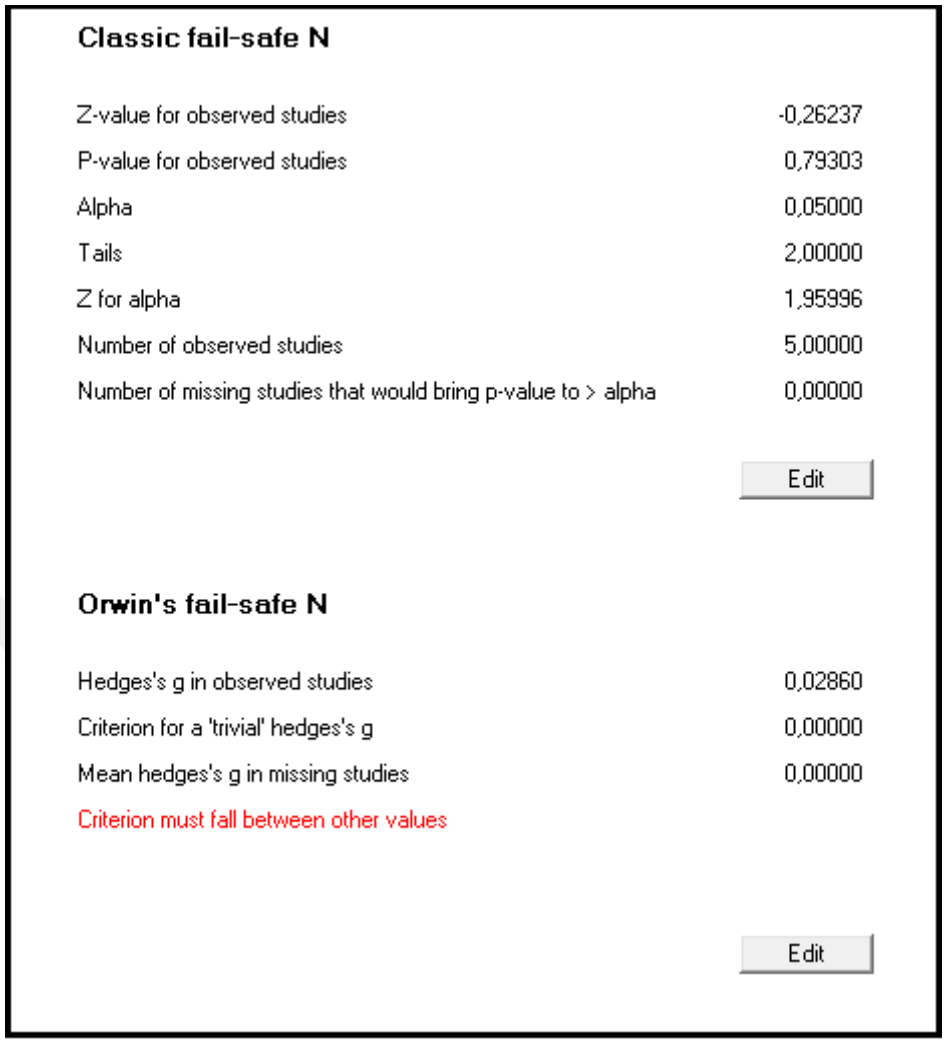
Bir meta-analizin amacı, dahil etme kriterlerini karşılayan tüm çalışmaları bulmak ve değerlendirmek olsa da, bunları elde etmek her zaman mümkün değildir. Pozitif (olumlu ya da beklenen) sonuçları olan çalışmaların yayınlanma olasılığı ticari değeri olan ve müdahaleler söz konusu olduğunda, önemli olmayan sonuçlara göre yayınlanma olasılığı daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle olumlu sonuç veren çalışmaların, özellikle büyük çalışmaların yayınlanma olasılığı daha yüksektir ve anlamlı olmayan sonuçları olan küçük çalışmaların yayınlanması konusunda bir isteksizlik olabilmektedir.

Yayın yanlılığının kanıtı için her bir meta-analizin sonuçlarını incelemek önemlidir. İncelemedeki yayın önyargısının olası boyutunun bir tahmini ve önyargıyla başa çıkma yaklaşımı, birçok meta-analizin yürütülmesinin doğasında vardır. Yayın yanlılığının değerlendirilmesini sağlamak için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir; en sık kullanılanı huni grafiğidir. Huni grafiği, yanlılık potansiyelinin grafiksel bir değerlendirmesini sağlar. Huni grafiği, çalışma boyutunun ölçüsünü gösteren bir dağılım grafiğidir. Yayın yanlılığı yoksa çizimin simetrik bir ters huni şekline sahip olması beklenir.

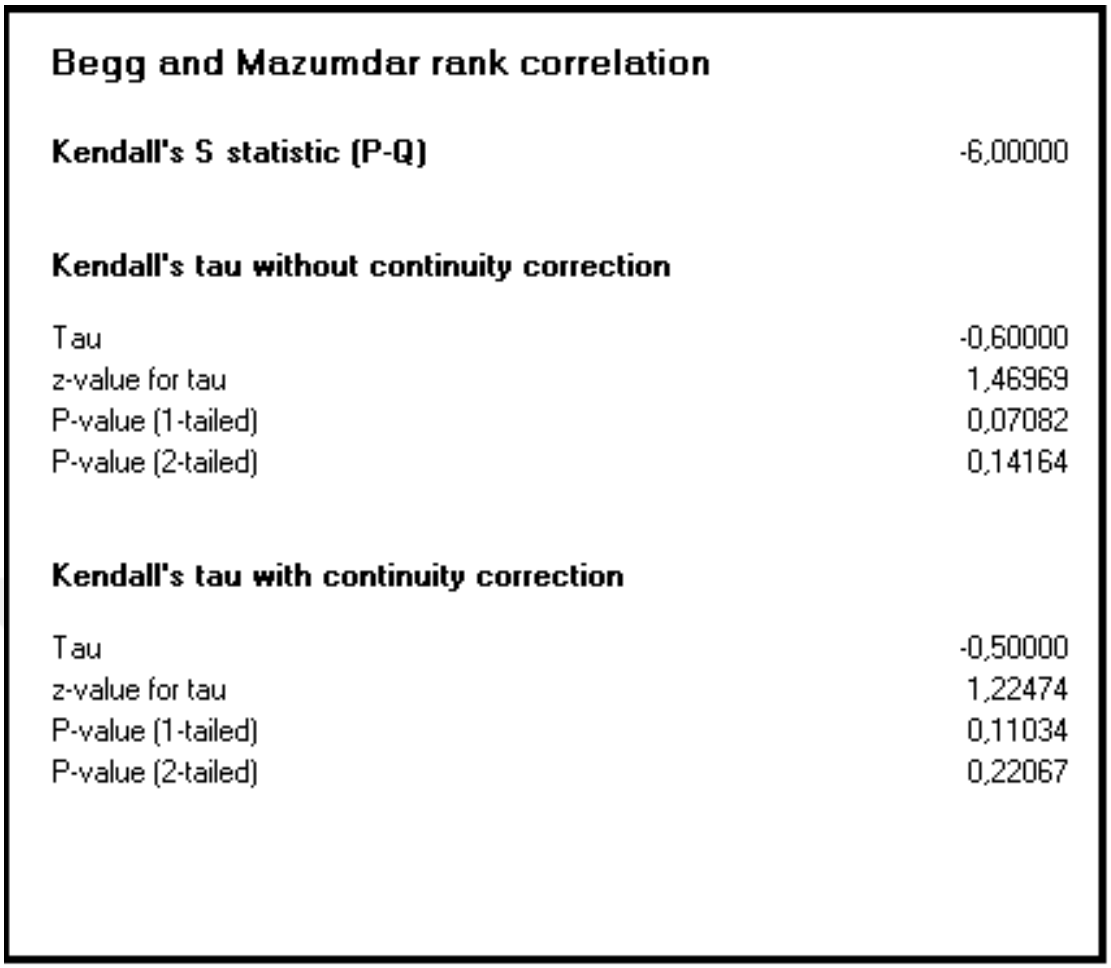
Şekil 4.3. Araştırmaların Yanlılığına İlişkin Funnel Plot Grafiği

Araştırmaların yanlılığına ilişkin funnel plot grafiği (Etki büyüklüğü yatay (x), Standart hata ise dikey (y) ekseninde) incelendiğinde, araştırmaların hunideki dağılımının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Buna göre 5 çalışmada elde edilen verilerin ve araştırmaların analize dahil edilmesinde yanlılığın bulunmadığı belirlenmiştir.

Şekil 4.4. Cinsiyete Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Classic ve Orwin's Değerleri

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların yansızlığına ilişkin Classic ve Orwin's değerleri incelendiğinde bu çalışmada elde edilen etki büyüklüğü sonuçlarının geçersiz olabilmesi için 0 çalışmaya ihtiyaç vardır. Hedge's g değerinin 0,028 olduğu, Z değerinin -0,262 olduğu ve p değerinin 0,793 olduğu belirlenmiştir(p > ,05). Bu değerin anlamsız çıkması, farklı etki büyüklüğündeki araştırmaların meta analizde yer aldığı, dolayısıyla cinsiyet bakımından yalnızca anlamlı etkiye sahip araştırmaların değil, etkisi anlamsız olan çalışmaların da meta analizde yer aldığı anlaşılmaktadır. Yayın yanlılığını belirlemek için Begg ve Mazumdar sıra korelasyon testi bulguları incelenmiştir.

Begg and Mazumdar rank correlation

Kendall's S statistic (P-Q)	-6,00000
Kendall's tau without continuity correction	
Tau	-0,60000
z-value for tau	1,46969
P-value (1-tailed)	0,07082
P-value (2-tailed)	0,14164
Kendall's tau with continuity correction	
Tau	-0,50000
z-value for tau	1,22474
P-value (1-tailed)	0,11034
P-value (2-tailed)	0,22067

Şekil 4.5. Cinsiyete Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Begg ve Mazumdar Korelasyon Değerleri

Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin Begg ve Mazumdar korelasyon değerleri incelendiğinde Kendall’s Tau -0,600 ve z değerinin 1,224 olduğu belirlenmiştir. Kendall’s Tau değeri incelendiğinde bu korelasyonun -0,600 şeklinde orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum araştırmaların meta analize dahil edilmesinde yüksek uyumun olmadığını ve korelasyonun anlamsız olduğunu (p>,05), farklı etki düzeylerine sahip araştırmaların meta analizde yer aldığını gösterir.

Egger's regression intercept

Intercept	-5,10909
Standard error	3,43697
95% lower limit (2-tailed)	-16,04706
95% upper limit (2-tailed)	5,82888
t-value	1,48651
df	3,00000
P-value (1-tailed)	0,11692
P-value (2-tailed)	0,23385

Şekil 4.6. Cinsiyete Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Egger's Regresyon Değerleri

Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin egger's regresyon değerleri incelendiğinde regresyon değerinin -5,109 t değerinin 1,486 ve p değerinin 0,233 olduğu belirlenmiştir.(p>,05)

$H0_{(cinsiyet)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde Cinsiyete göre yanlılık yoktur.

$H1_{(cinsiyet)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde Cinsiyete göre yanlılık vardır.

Bu sonuca göre araştırmaların yayın yanlılığı göstermediği anlaşılmaktadır.

Duval and Tweedie's trim and fill

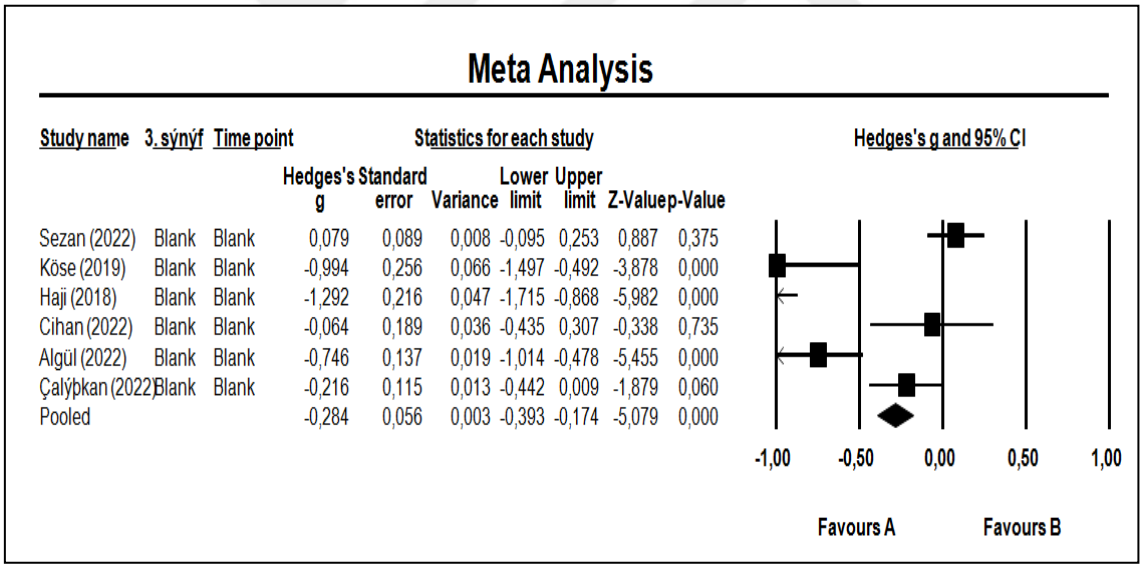
		Fixed Effects			Random Effects			Q Value
	Studies Trimmed	Point Estimate	Lower Limit	Upper Limit	Point Estimate	Lower Limit	Upper Limit	
Observed values		0,02860	-0,04919	0,10639	-0,04149	-0,25131	0,16834	25,64789
Adjusted values	0	0,02860	-0,04919	0,10639	-0,04149	-0,25131	0,16834	25,64789

Şekil 4.7. Cinsiyete Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Duval ve Tweedie's Q Değerleri

Cinsiyete göre araştırmaların yansızlığına ilişkin duval ve tweedie's q değerleri incelendiğinde bu değerin 25,647 olduğu belirlenmiştir. Bu test araştırmayı olumsuz etkileyebilecek negatif etkiye sahip araştırmaların yayın yanlılığı nedeniyle bastırılmasını (analiz dışı bırakılmasını) test eder. Elde edilen değerler alt limit ve üst limit aralığında (negatif ve pozitif etki) farklı etkiye sahip araştırmaların meta analize dahil edildiğini ve bu nedenle de yayın yanlılığı bulunmadığını gösterir.

4.1.2. Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerinde sınıf değişkeninin etkisinin incelenmesi

Meta analize dahil edilen araştırmalarda üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerileri sınıf değişkenine göre anova testi kullanılarak incelenmiştir. Sınıf düzeylerine göre bu testten elde edilen aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile meta analiz gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.8. Araştırmaların Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Girişimciliğe Etkisi

Orman grafiğinde her bir araştırmaya ait kutucuklar ve bunları kesen bir yatay çizgi bulunmaktadır. Bu çizgi anlamlılık düzeyini ifade etmekte iken, kutucuk çalışmanın etkililik düzeyini ifade etmektedir. Çalışmaların etkisi ayrı ayrı ve ortak etkiyi ifade eden, grafiğin altındaki elmasa göre konumlandırılarak yorumlanmaktadır. Çalışmaların etkisi ayrı ayrı ve ortak etkiyi ifade eden, grafiğin altındaki elmasa (◆) göre konumlandırılarak yorumlanmaktadır. Çalışmaların anlamlılık durumları, grafikteki sıfır "0" çizgisini kesmesi

bakımından yorumlanmaktadır. Sıfır çizgisini kesen araştırmalarda anlamlı farklılık yoktur. Elmasın solunda kalan çalışmalar 4. sınıf lehine, sağında kalan çalışmalar ise 1. sınıf lehine meydana gelen farklılığı ifade etmektedir. Ayrıca çalışmaların konumlanması bakımından elmastan uzak olan araştırmaların etki büyüklüğü daha fazla olmakta, ortalamalar arasındaki farklılığın da daha fazla olduğunu göstermektedir.

Araştırmaların sınıf düzeyi değişkenine göre üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine etkisi incelendiğinde;

Sezan (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin büyük olduğu, etkinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir. (p>,05)

Köse (2019) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek düzeyde olduğu, sınıf düzeyine göre farklılık meydana geldiği ve 4. Sınıf düzeyinde girişimciliğin daha yüksek olduğu görülmektedir. Etki büyüklüğü, çalışmayla ilgili kutucuğun grafikteki konumuna göre ve Hedge's g değerine göre yorumlanmakta iken, anlamlı farklılığın meydana geldiği gruba ilişkin bilgiler araştırma içeriği incelenerek ve değerlendirilerek elde edilmiştir. Hedge's g değeri incelendiğinde bu çalışmanın diğer çalışmalar arasında etki büyüklüğü bakımından önemli olduğu görülmektedir.

Haji (2018) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek düzeyde olduğu, sınıf düzeyine göre farklılık meydana geldiği ve 4. Sınıf düzeyinde girişimciliğin daha yüksek olduğu görülmektedir. Hedge's g değeri incelendiğinde bu çalışmanın diğer çalışmalar arasında etki büyüklüğü bakımından en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Cihan (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek düzeyde olduğu, sınıf düzeyine göre farklılık meydana gelmediği görülmektedir.

Algül (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek düzeyde olduğu, grafikteki p değeri incelendiğinde sınıf düzeyine göre farklılık meydana geldiği görülmektedir. Araştırma bulguları kendi içerisinde değerlendirildiğinde 4. sınıf düzeyinde girişimciliğin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

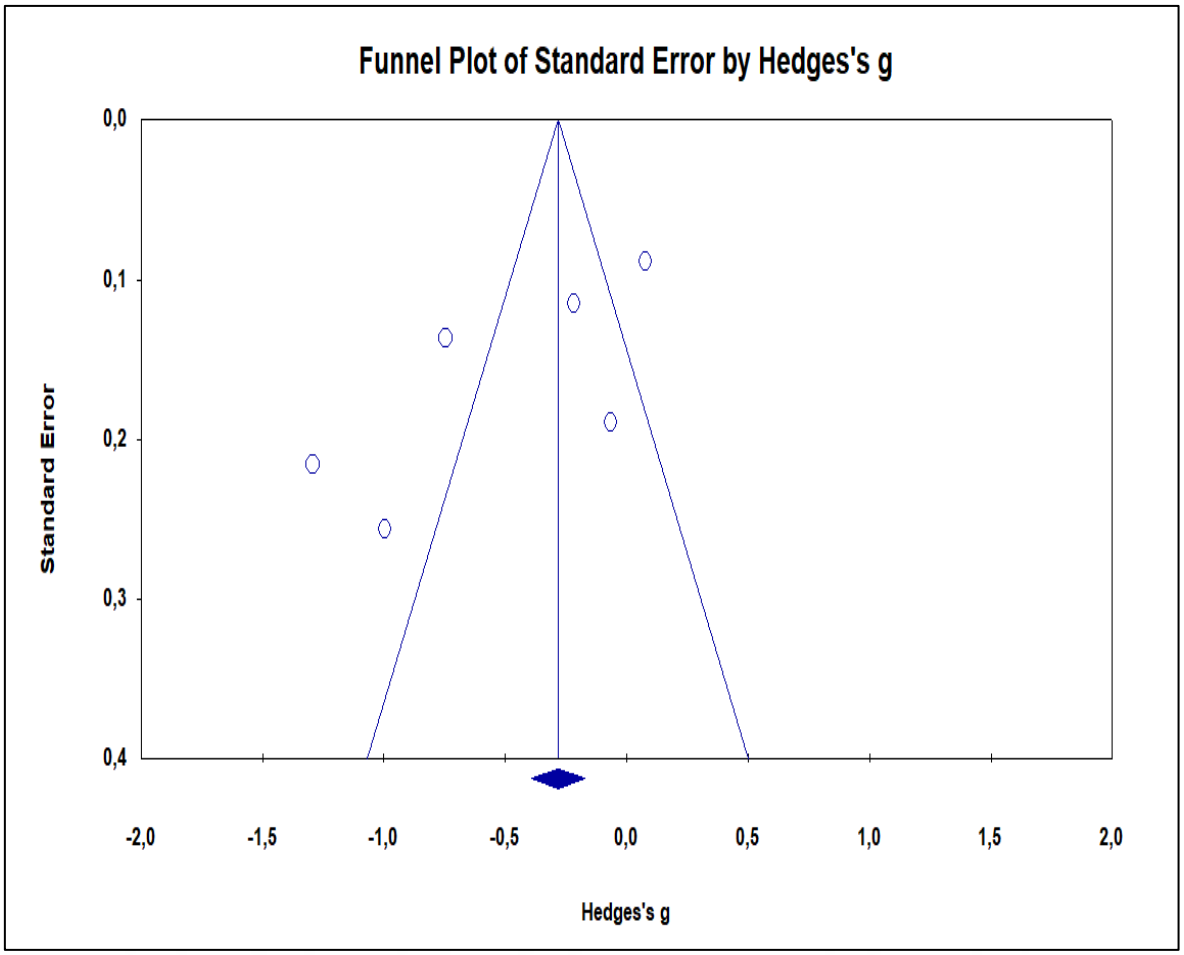
Çalışkan (2022) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçların meta-analize dahil edilen çalışmalar içinde etkisinin yüksek düzeyde olduğu, sınıf düzeyine göre farklılık meydana gelmediği görülmektedir.

Model		Effect size and 95% confidence interval					Test of null (2-Tail)	
Model	Number Studies	Point estimate	Standard error	Variance	Lower limit	Upper limit	Z-value	P-value
Fixed	6	-0,284	0,056	0,003	-0,393	-0,174	-5,079	0,000
Random	6	-0,512	0,207	0,043	-0,917	-0,106	-2,474	0,013

Şekil 4.9. Sınıf Düzeyinin Girişimciliğe Etkisi

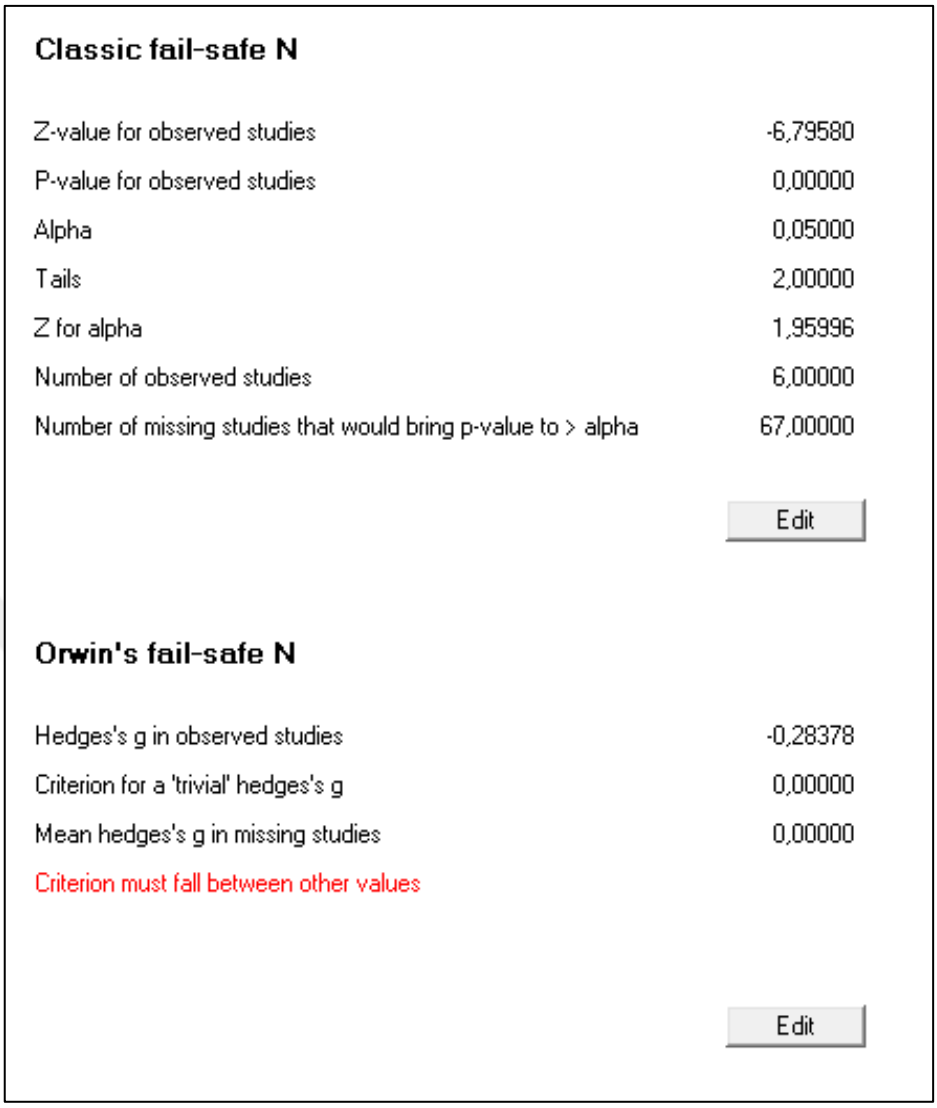
Analize dahil edilen araştırmaların Z değerleri, standart hata ve varyans değerleri incelendiğinde modelin anlamlı olduğu, girişimcilikle ilgili 6 araştırmada sınıf düzeyinin ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<,05). Bu sebeple alternatif hipotez kabul edilir, girişimcilik becerileri için sınıf düzeyleri açısından anlamlı bir fark vardır.

Bir meta-analizde amaç, dahil etme kriterlerini karşılayan tüm çalışmaları bulmak ve değerlendirmek olsa da, bunları elde etmek her zaman mümkün değildir. Bu bakımdan meta-analizde araştırmaların yanlılığına ilişkin değerlendirmelerin yapılması önemlidir.

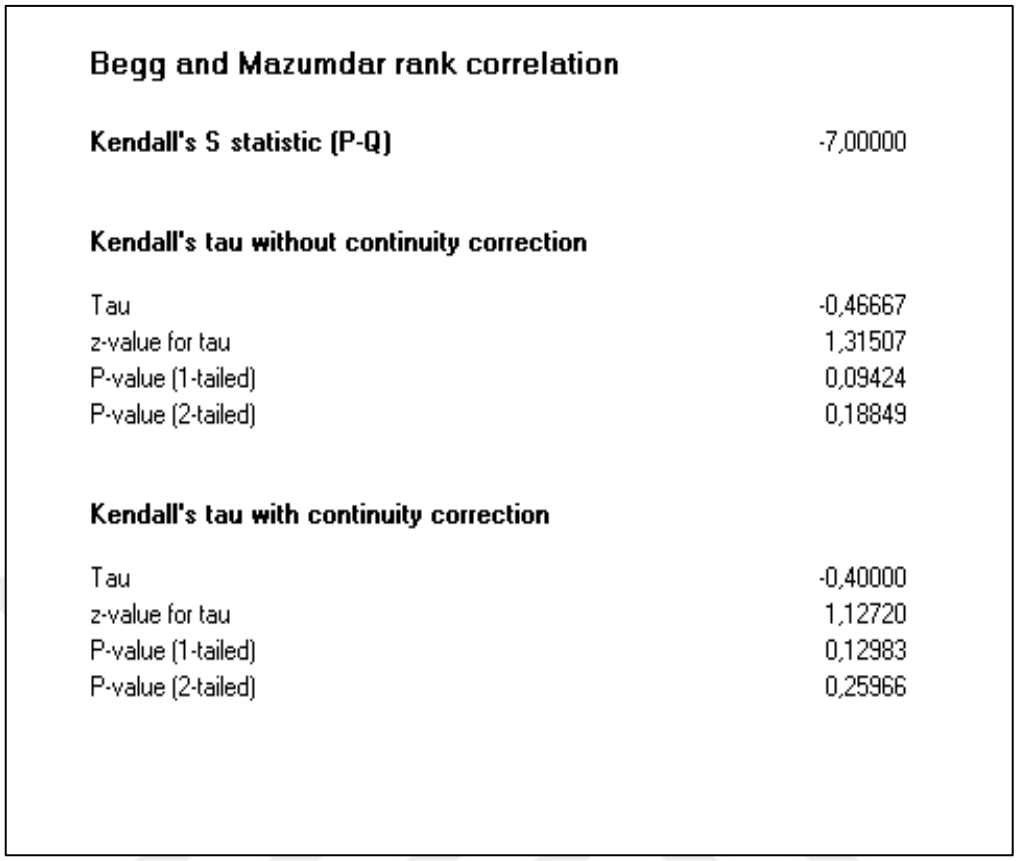
Şekil 4.10. Araştırmaların Yanlılığına İlişkin Funnel Plot Grafiği

Araştırmaların yanlılığına ilişkin funnel plot grafiği incelendiğinde (Etki büyüklüğü yatay (x), Standart hata ise dikey (y) ekseninde), araştırmaların hunideki dağılımının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla 6 çalışmada elde edilen verilerin ve kullanılan araştırmaların analize dahil edilmesinde yanlılığın bulunmadığı belirlenmiştir.

Şekil 4.11. Sınıf Düzeyine Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Classic ve Orwin's Değerleri

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların yansızlığına ilişkin Classic ve Orwin's değerleri incelendiğinde gözlenen çalışmalar için Hedge's g değerinin -,283 olduğu, Z değerinin -6,795 olduğu ve p değerinin p<,05 olduğu belirlenmiştir. Bu değerin anlamlı çıkması, farklı etki büyüklüğündeki araştırmaların meta analizde yer aldığı, dolayısıyla yalnızca anlamlı etkiye sahip araştırmaların değil, etkisi anlamsız olan çalışmaların da meta analizde yer aldığı anlaşılmaktadır. Yayın yanlılığını belirlemek için Begg ve Mazumdar sıra korelasyon testi bulguları incelenmiştir.

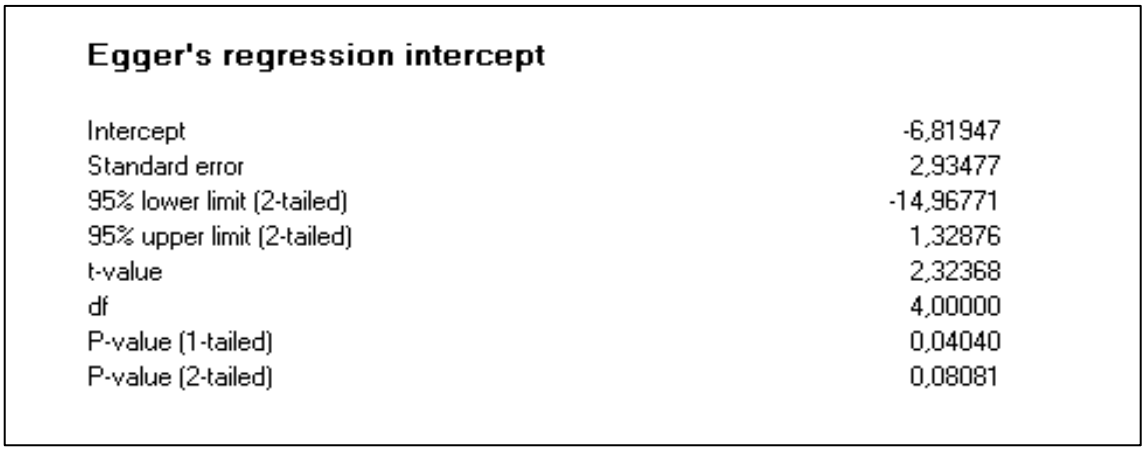

Begg and Mazumdar rank correlation

Kendall's S statistic (P-Q)	-7,00000
Kendall's tau without continuity correction	
Tau	-0,46667
z-value for tau	1,31507
P-value (1-tailed)	0,09424
P-value (2-tailed)	0,18849
Kendall's tau with continuity correction	
Tau	-0,40000
z-value for tau	1,12720
P-value (1-tailed)	0,12983
P-value (2-tailed)	0,25966

Şekil 4.12. Sınıf Düzeyine Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Begg ve Mazumdar Korelasyon Değerleri

Sınıf düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin Begg ve Mazumdar korelasyon değerleri incelendiğinde Kendall's Tau -,466 ve z değerinin 1,127 olduğu belirlenmiştir. Kendall's Tau değeri incelendiğinde bu korelasyonun -,466 şeklinde orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum araştırmaların meta analize dahil edilmesinde yüksek uyumun olmadığını, farklı etki düzeylerine sahip araştırmaların meta analizde yer aldığını gösterir.

Egger's regression intercept

Intercept	-6,81947
Standard error	2,93477
95% lower limit (2-tailed)	-14,96771
95% upper limit (2-tailed)	1,32876
t-value	2,32368
df	4,00000
P-value (1-tailed)	0,04040
P-value (2-tailed)	0,08081

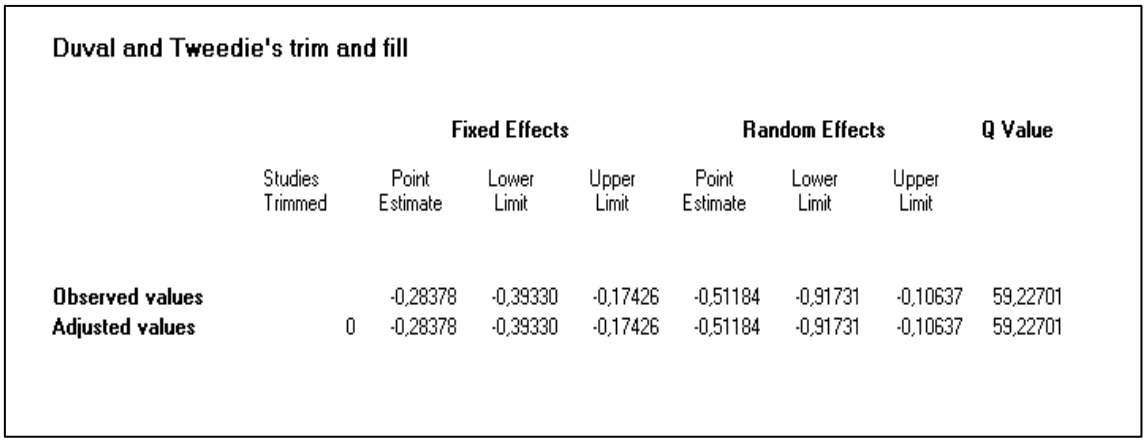
Şekil 4.13. Sınıf Düzeyine Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Egger's Regresyon Değerleri

Sınıf Düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin egger's regresyon değerleri incelendiğinde regresyon değerinin -6,819, t değerinin 2,323 ve p değerinin 0,080 olduğu belirlenmiştir.

$H0_{(sınıf\ düzeyi)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde Sınıf düzeyine göre yanlılık yoktur.

$H1_{(sınıf\ düzeyi)}$: Üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan tezlerde Sınıf düzeyine göre yanlılık vardır.

Bu sonuca göre araştırmaların yayın yanlılığı göstermediği anlaşılmaktadır.

Duval and Tweedie's trim and fill

		Fixed Effects			Random Effects			Q Value
	Studies Trimmed	Point Estimate	Lower Limit	Upper Limit	Point Estimate	Lower Limit	Upper Limit	
Observed values		-0,28378	-0,39330	-0,17426	-0,51184	-0,91731	-0,10637	59,22701
Adjusted values	0	-0,28378	-0,39330	-0,17426	-0,51184	-0,91731	-0,10637	59,22701

Şekil 4.14. Sınıf Düzeyine Göre Araştırmaların Yansızlığına İlişkin Duval ve Tweedie's Q Değerleri

Sınıf düzeyine göre araştırmaların yansızlığına ilişkin duval ve tweedie's q değerleri incelendiğinde bu değerin 59,227 olduğu belirlenmiştir. Bu test araştırmayı olumsuz etkileyebilecek negatif etkiye sahip araştırmaların yayın yanlılığı nedeniyle bastırılmasını (analiz dışı bırakılmasını) test eder. Elde edilen değerler alt limit ve üst limit aralığında farklı etkiye sahip araştırmaların meta analize dahil edildiğini ve bu nedenle de yayın yanlılığı bulunmadığını gösterir.

4.2. Tartışma

Meta analiz, genel veya 'mutlak' bir etkiyi hesaplamak için istatistiksel yöntemler kullanarak tek, bağımsız çalışmaların bulgularını sistematik olarak sentezlemek veya birleştirmek için kullanılan bir araştırma sürecidir. Meta-analiz, birden fazla çalışmadan elde edilen verilerin birleştirilmesi için istatistiksel prosedürdür. Birden fazla çalışma benzer temada gerçekleştirildiğinde, bu çalışmaların ortak etkisini belirlemek için meta-analiz kullanılmaktadır. Ayrıca bir uygulamanın faydası ya da bir hipotezin geçerliliği hakkındaki kararlar, tek bir çalışmanın sonuçlarına dayandırılamaz, çünkü sonuçlar tipik olarak bir çalışmadan diğerine değişmektedir. Bu bakımdan çalışmalar arasında verileri sentezlemek için bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Meta analiz çalışmaları bu özelliğe sahip araştırma olanağı sağlamaktadır. (Egger & Smith, 1997).

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerileri ile ilgili araştırmaların meta-analizi yapılmıştır. Araştırmaya YÖKTEZ veri tabanında yer alan 6 tez çalışması dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında cinsiyet ve sınıf düzeyi bakımından

öğrencilerin girişimcilik becerilerine yönelik çalışmalar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmada meta-analize dahil edilen çalışmaların yayın yanlılığı bakımından yanlılık göstermediği ve çalışmaların heterojen olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda girişimcilik bakımından genel olarak cinsiyetin etkisinin olmadığı, buna karşılık sınıf düzeyinin etkili bir değişken olduğu belirlenmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerinin 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre sınıf düzeyinin yüksek olmasının üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerini olumlu etkilediği görülmüştür. Araştırmada ulaşılan bu bulguları benzer şekilde Köse (2019) ebe adaylarının bireysel değerleri ile girişimcilik becerilerini araştırmada öğrenciler için cinsiyet bir değişken olmamasına karşılık yaş ve sınıf değişkenlerinin öğrencilerin girişimcilik düzeyini etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin girişimcilik düzeylerinde girişimcilik ile ilgili kurs ya da eğitim alma gibi durumların etkili olduğu belirlenmiştir. Çalışkan (2022) spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerini incelediği araştırmada üniversite öğrencilerinde cinsiyet bakımından anlamlı fark meydana gelmese de sınıf düzeyinin artmasının öğrencilerde girişimcilik becerilerini etkilediği belirlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerde eleştirel düşünmenin girişimcilik üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Cihan (2022) spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin girişimcilik üzerine etkisini incelediği araştırmada cinsiyet bakımından anlamlı farklılık bulunmadığı ve sınıf düzeyinin de etkili bir değişken olmadığı belirlenmiştir. Haji (2018) işletme ve muhasebe bölümü öğrencilerinin girişimcilik ve inovasyon becerilerini incelediği araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre erkekler lehine anlamlı bir farklılık olduğu, sınıf düzeyi bakımından ise 4. sınıftaki öğrencilerin girişimcilik becerilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Algül (2022) spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada öğrencilerin cinsiyet bakımından kadınların erkeklere göre girişimcilik düzeylerinin daha yüksek gerçekleştiği, yaş değişkenleri bakımından farklılık meydana gelmediği, spor yapmanın girişimcilikte etkili olduğu ve eleştirel düşünme becerileri ile girişimcilik becerileri arasında anlamlı farklılıklar meydana geldiği belirlenmiştir. Sezan (2022) üniversite öğrencilerinde girişimcilik düzeylerini incelediği araştırmada sınıf düzeyi daha düşük olan öğrencilerin girişimcilik becerilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık cinsiyet bakımından erkek ve kadınlar arasında girişimcilik becerileri bakımından anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ve literatür değerlendirildiğinde sınıf düzeyinin üniversite öğrencilerinin girişimcilikleri bakımından önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Ancak yapılan araştırmaların büyük bir kısmında cinsiyet bakımından fark bulunmadığı, buna karşılık bazı araştırmalarda kadınlar bazılarında ise erkekler lehine farklılığın bulunduğu, dolayısıyla bulgular arasında destekleyici bir tutarlılığın olmadığı söylenebilir. Ayrıca yapılan araştırmalarda eleştirel düşünme becerileri ile girişimcilik arasındaki ilişki ve etkilerin belirlenmesine yönelik kurulan araştırma modellerinde, eleştirel düşünmenin girişimcilik becerilerini artırmada etkili olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgular gelecek araştırmalar açısından aydınlatıcı bilgiye sahip olabilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerilerine ilişkin yapılan araştırmalar incelenmiştir. Girişimcilik, tarihin ilk dönemlerinden beri insan yaşamında yer edinen kavramlar arasında bulunmaktadır. Geçmişten bugüne girişimcilik incelendiğinde "dinamik" bir yapıya sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Diğer bir deyişle ister avcı-toplayıcı dönemde oldun ister endüstrileşme döneminde olsun isterse günümüzün modern teknoloji ile sarılı dünyasında olsun girişimcilik, her daim "etkin" bir kavram olmuş ve girişimci bireyler de toplumda var olmuşlardır.

Devletler için genç nüfusa sahip olmak en önemli bir güç öğesidir. Bu genç nüfusun "eğitimli" ve "nitelikli" bir şekilde yetişmiş olması ise daha büyük bir önem taşımaktadır. Yükseköğretim içinde yer almak, ülkemiz gençleri için ve toplumun gelişmişlik düzeyi ile toplumun kalkınması için her zaman ön planda tutulan bir konu olup, bunun için gençler arasında sıkı bir rekabet mevcuttur. Bununla birlikte üniversite eğitimi bireye sadece mesleki yeterlilik kazandırmamaktadır. Bu eğitim sürecinde gençler eğitsel ve akademik alanların yanında sosyokültürel alanlarda çeşitli beceriler kazanmaktadırlar. Üniversite öğrencilerinin bu süreçte kazanmış oldukları becerilerden biri "girişimcilik becerileri" olarak dikkat çekmektedir.

Girişimciliği önemli kılan; gelişime, kalkınmaya, iktisadi yönden ilerlemeye ve toplumun gelişmesine, uygarlık seviyesini yakalamasına yardımcı olmasının yanında içinde bulundurduğu "risk" kavramına karşın varlığını korumasıdır. Bu riski göze alıp sorumluluk üstlenen birey ve toplumlar, yeniliklerin kapısını açabilmektedirler. Esasında girişimciliği tetikleyen durumlar birbirinden farklı olmakla birlikte bireyin bulunduğu yerden ya da çalıştığı ortamdan memnuniyet duymaması da önemli bir etkendir. Diğer bir deyişle bir girişimci için yenilik ve üretimle ilgili merakının olması ve konfor alanından çıkması onu geliştirecektir. Böylelikle bireysel, toplumsal ve ulusal alanda menfaat elde edecek çalışmaları ve girişimcilik etkinliklerini gerçekleştirebilecektir. Öte yandan girişimci bireylerin kişilik özelliklerinin, yaratıcı ve yenilikçi olmalarının yanında girişimcilik için olmazsa olmaz kaynak ve sermaye birikimi gerekmektedir. Buna göre sadece girişimci özelliklerine sahip olmak yetmemekte koşulların da uygun bir duruma getirilmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar girişimcilik ile ilgili alt kavramların çerçevesini çizerken, girişimcilik ile ilgili pek çok özellik gerektiğini de ortaya koymuşlardır. Buna göre üniversite girişimcilik becerilerine ilişkin olarak araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin girişimcilik becerileri ile ilgili araştırmaların meta-analizi yapılmıştır. Araştırmaya YÖKTEZ veri tabanında yer alan 6 tez çalışması dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında cinsiyet ve sınıf düzeyi bakımından öğrencilerin girişimcilik becerilerine yönelik çalışmalar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Araştırmada meta-analize dahil edilen çalışmaların yayın yanlılığı göstermediği ve çalışmaların heterojen olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda girişimcilik bakımından genel olarak cinsiyetin etkisinin olmadığı, buna karşılık sınıf düzeyinin etkili bir değişken olduğu belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerinin 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre sınıf düzeyinin yüksek olmasının üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerini olumlu etkilediği görülmüştür.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilebilir;

Araştırmada üniversite öğrencileri ile ilgili yapılmış girişimcilik becerisinin yer aldığı çalışmalar incelenmiştir. Benzer araştırmalar farkı becerilerin değerlendirildiği araştırmalar için de yapılabilir.

Araştırmada YÖKTEZ veri tabanında bulunan erişime açık tezler araştırmaya dahil edilmiştir. Benzer çalışmalar literatürde bulunan araştırma makaleleri için de gerçekleştirilebilir.

Araştırma üniversite öğrencilerinde girişimcilik becerilerinin incelendiği araştırmaların Mete analize dahil edilmesi ile yapılmıştır. Benzer araştırmalar farklı öğretim kademelerinde yer alan öğrenciler için ve öğretmenlere yönelik gerçekleştirilebilir, yine benzer çalışmalar farklı becerileri inceleyen çalışmalarla yeni Meta analizlere konu olabilir.

Meta analiz değerlendirmesi birden fazla araştırmanın kullanılan birlikte değerlendirildiği araştırma türlerine ifade etmektedir. Bu araştırmayla mevcut filtre ile ilgili yer alan altı araştırma bulguları Meta analiz ile incelenmiştir. Benzer çalışmalar

literatürde konu ile ilgili araştırmaların sayısının artması ile gelecek yıllarda daha fazla araştırma dahil edilebilir.

Üniversite öğrencilerinde sınıf düzeyinin yüksek olmasının girişimcilik becerilerinde etkili olduğu, ancak cinsiyetin genel olarak etkili bir değişken olmadığı belirlenmiştir. Yapılacak araştırmalarda bu bulguların dikkate alınması, araştırmacılara yol gösterici nitelik taşıması bakımından önemlidir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Akpınar, T. ve Küçük Göksel, N. Ç. (2015). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Girişimcilik Algısı ve Girişimciliği Engelleyen Sebepler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(1), 13-19.

Akyürek, Ç. ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi, 1*(57). 51-68.

Algül, E. N. (2022). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki: Vakıf üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Altan, M. Z. (2015). Entrepreneurial Teaching & Entrepreneurial Teachers. *Journal for Educators, Teachers and Trainers, 6*(2), 35–50.

Arıcan Kaygusuz, N. (2022). *Girişimcilik Eğitimi İle Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkide Ailesel Deneyimlerin Aracılık Rolü: Giresun Üniversitesi Öğrencileri İle Giresun'daki Lise Öğrencileri Üzerinde Gerçekleştirilen Bir Alan Araştırmasına Dayalı Model Önerisi,* Doktora Tezi. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Giresun. Tez No: 748551.

Arslan, G. E. (2006). Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 45-52.

Aşkın, A., Nehir, S. ve Vural, S. Ö. (2011). Tarihsel Süreçte Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6*(2), 55-72.

Avşar, M. (2007). *Yükseköğretimde Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Araştırılması: Çukurova Üniversitesinde Bir Uygulama.* Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Adana.

Aydın, E. (2020). *Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama,* Doktora Tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Karabük. Tez No: 627908.

Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (15), 139-160.

Badri, R., and Hachicha, N. (2019). Entrepreneurship Education and its İmpact on Students' İntention to Start up: A Sample Case Study Of Students From Two Tunisian Universities. *The International Journal of Management Education, 17*(2), 182- 190.

Baigzad, M. R. (2019). *Zaman Yönetiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma,* Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kastamonu. Tez No: 666147.

Bakır, Y. (2020). *Z Kuşağı Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesinde Girişimcilik Eğitiminin Rolü: Nizip İlçesindeki Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma,* Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Şanlıurfa. Tez No: 630396.

Barker, A. (2002).Yenilikçiliğin simyası, (Çev: Ahmet Kardam) MESS Yayınları: İstanbul.

Başol, M. (2019). *Öğrencilerin Girişimcilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerindeki Etkisi Düzce Üniversitesi Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Girişimcilik Anabilim Dalı, Düzce. Tez No: 613418.

Başol, O., Dursun, S. ve Aytaç, S. (2011). Kişiliğin Girişimcilik Niyeti Üzerine Etkisi: Üniversiteli Gençler Üzerine Bir Uygulama. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi. 13*(4), 1303- 2860.

Batham, A., Narula, D., Toteja, T., Sreenivas, V., & Puliyel, J. M. (2007). Systematic review and meta-analysis of prevalence of hepatitis B in India. *Indian pediatrics, 44*(9), 663.

Bedük, A. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(12).

Bekar, K. ve Korkut, D. S. (2006). Girişimcinin Özellikleri ve Ekonomideki Önemi. *Düzce Üniversitesi-Ormancılık Dergisi, 2*(2), 116-12.

Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi. *Araştırma Makaleleri,* 93-111.

Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1*(2),

Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O., ve Alparslan, A. M. (2012). Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 229-247.

Bozkurt, Ö. ve Alparslan, A. M. (2013). Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler ile Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. *8*(1), 7-28.

Cihan, H. (2022). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin girişimcilik üzerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun, E. ve Sarıkaya, M. (2016). Sosyal Girişimcilik Eğitiminde Gönüllü Kuruluşlar. *Strategic Public Management Journal,* 72-82.

Covin, J. G. and Slevin, D. P. (1991). A Conceptual Model of Entrepreneurship as Firm Behavior. *Entrepreneurship Theory and Practice,* 16(1), s. 7-19.

Çalışkan, O. (2022). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Çetindamar, D. (2002). Türkiye'de girişimcilik. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1880-turkiyede-girisimcilik)

Decker, R., Haltiwanger, J., Jarmin, R. and Miranda, J. (2014). The Role of Entrepreneurship in US Job Creation and Economic Dynamism. *Journal of Economic Perspectives,* 3-24.

Demirci, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimi: Iğdır Üniversitesi Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı, Iğdır. Tez No: 529447.

Demirel, E.T. (2003). *Girişimcilik Kültürü,* Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Malatya. Tez No: 137305.

Dilsiz, İ. ve Kölük, N. (2005). Meslek yüksekokulları için girişimcilik. (2.Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.

Dulupçu, M. A. ve Özkul, G. (2007). Kişisel Gelişimin Girişimci Tipleri Üzerine Etkisi: Antalya-Isparta İllerinde Bir İnceleme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,* 89-92.

Egger, M., & Smith, G. D. (1997). Meta-analysis: potentials and promise. *Bmj*, *315*(7119), 1371-1374.

Eğe A. A. (2002). OECD Ülkelerinde Yenilik Sistemleri ve Türkiye İçin Durum Değerlendirilmesi, DPT.

Eraslan, L. (2011). İlköğretim Programlarında Girişimcilik Öğretimi (Hayat Bilgisi Dersi Örneği). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 82-94.

Erdurur, K. (2012). *Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik eğilimine Etkisi: Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelciliği Yüksek Okul Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Fatoki, O. (2014). The Entrepreneurial Intention of Undergraduate Students in South Africa: The Influences of Entrepreneurship Education and Previous Work Experience. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 294-299.

Filion, L.J. (2011). Defining the entrepreneur. (Ed. Dana, L.P.) In: World encyclopedia of entrepreneurship. USA: Edward Elgar, 41- 52

Gartner, W. G. (1989). Who is an Entrepreneur? is the Wrong Question, *Entrepreneurship: Theory and Practice, Summers.* 47-68.

Göçmen, S. (2007). *İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Destekleyen Faktörler: İç Girişimcilik,* Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Göker, A. Z. (2019). *Girişimcilik Teorisi ve Kurumsal Girişimcilik Kavramı: Kurumsal Girişimcilik ve İş Tatmini İlişkisinde Örgüt Yapısının Rolü,* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara. Tez No: 597560.

Granados-Duque, V., & García-Perdomo, H. A. (2021). Systematic review and meta-analysis: Which pitfalls to avoid during this process. *International braz j urol*, *47*, 1037-1041.

Güney, S. ve Nurmakhamatuly, A. (2007). Kültürün Girişimciliğe Etkisi: Kazakistan ve Türkiye Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine

Yönelik Kültürlerarası Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10* (18).

Güney, S. Yalçın, Ö. ve Çetin, A. (2006). Girişimcilik ve Kültür, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İbrahim Bodur Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1*(2), 53-77.

Haji, K. A. H. (2018). *İşletme ve muhasebe bölümü öğrencileriningirişimcilik ve inovasyon becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi: türkiye ve ırak örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Higgins, J. P. T. (2011). Assessing risk of bias in included studies. *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions, version 5.1. 0*.

Holcombe, R.G. (1998). Entrepreneurship and Economic Growth. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, 1, 45-62.

İraz, R. (2005). Yaratıcılık ve yenilik bağlamında girişimcilik ve kobiler, Çizgi Kitabevi Konya.

Johnson, D. (2001). What is Innovation and Entrepreneurship? Lessons for Larger Organisations, *Industrial and Commercial Trainng, 33*(4).

Kala, N. ve Kirman, B. A. (2020). Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Analitik Düşünme Becerisi ile İlgili Mesleki Bilgilerinin Belirlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18*(2), 21-40.

Karabulut, A. T. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 26* (1).

Karagöz, S. (2021). *Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Becerilerine Yönelik Eğilimlerinin İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Zonguldak. Tez No: 699943

Karakaş, F.A. (2012). *İşletme ve Mühendislik Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğiliminin Karşılaştırılması: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, Çanakkale.

Kaya, A. (2007). Bilişim ve İletişim ışığında girişimcilik ve kobi yönetimi. Eğitim Kitabevi: Konya

Kaya, N. (2001). İşletmelerde Girişimcilik Özelliği Yüksek Çalışanların Güdülenmesi, Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildiriler,

Keleş, M.B. (2021). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Kavramı Hakkındaki Düşünceleri ve Sahip Oldukları Girişimcilik Özelliklerinin İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Çanakkale. Tez No: 671203.

Kleın, P. and Bullock, B. (2006). Can Entrepreneurship be Taught?, *Journal of Agricultural and Applied Economics, 38*(2), 429-439.

Korkmaz Devrani, T. ve Ilgaz Sümer, S. (2018). The Effect of Commercial and Social Entrepreneurship Motives on Entrepreneurial İntention. *International Journal of Social Sciences and Education Research,* 447-454.

Korkmaz, O. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 14* (2), 209-226.

Köse, G. (2019). *Ebe adaylarının bireysel değerleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Köstekçi, E. ve Duman, B. (2016). Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Girişimcilik Özellikleri ile Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri. *International Eurasian Educational Research Congress,* 31 Mayıs-3 Haziran 2016, Ankara, 403-404.

Küçük, E. (2011). Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Mali Müşavir SMM Olma Niyetinin Altında Yatan Faktörlerin Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi 7* (14), 145-162.

Küçükaltan, D. (2009). Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1,* 21-28.

Marangoz, M. (2016). Girişimcilikte güncel konular ve uygulamalar. Beta Yayınları: İstanbul.

Marangoz, M. (2017). Girişimcilik. Beta Yayıncılık: İstanbul.

McCrae, R. ve Oliver, J. (1992). An İntroduction to the Five & Factor Model and İts Applications. *Journal of Personality, 60*(2), 175-215.

Naktiyok, A. M. ve Timuroğlu, K. (2009). Öğrencilerin Motivasyonel Değerlerinin Girişimcilik Niyetleri Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23*(3).

Olotu, A. and Ugwuanyi, P. (2017). Science Education and Entrepreneurship for National Growth and Development. *Capital Journal of Educational Studies, 5*(1), 149-159.

Oral, S. (2020). *Türkiye'deki Girişimcilik Desteklerine Genel Bir Bakış ve Yükseköğretim Öğrencilerinin Girişimcilik Hissi Üzerine Bir Araştırma: Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Erzurum. Tez No: 655557.

Oran, Ö. (2020). *Türkiye'de Girişimciliğin Geliştirilmesinde Girişimcilik Ve Kuluçka Merkezlerinin Rolü: Küçükçekmece Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi (Kügim) Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

Orhan, Ö. (2020). *Türkiye'de Girişimciliğin Geliştirilmesinde Girişimcilik ve Kuluçka Merkezlerinin Rolü: Küçükçekmece Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi (Kügim) Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul. Tez No: 616603.

Örenç, D. (2019). *Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Üzerine Etkisi: Çanakkale İli Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale. Tez No: 543740.

Özdevecioğlu, M. ve Cingöz, A.(2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* (32): 81-95.

Özman, C. (2013). *Spor Yöneticiliği Bölümünde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeyinin Değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Özmen, İ. (2016). Yönetim Becerileri ve Liderlik", Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi, Ed. Kahraman Çatı, s. 183-211.

Roever, L., & Zoccai, G. B. (2015). Critical appraisal of systematic reviews and meta-analyses. *Evidence Based Medicine and Practice, 1*(1), e106.

Rumelt, R. P. (2005). Theory, Strategy and Entrepreneurship", Handbook of Entrepreneurship Research-Interdisciplinary Perspectives, Ed. Sharon A. Alvarez, Rajshree Agarwal, Olav Sorenson, USA, Springer, s. 11- 32.

Saatçi, E. Y. ve Arıkan S.(2014). Girişimcilikle Diğerkâmlık Harmanından Sosyal Girişimci mi Çıkar? Kar veya Değer Maksimizasyon Vizyonunun Belirleyicisi Olarak Diğerkâmlık. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,(2),* 103-114.

Sabuncu, R. G. (2017). *Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Niyetleri ve Çevresel Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma,* Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Eskişehir. Tez No: 463513.

Salik, N. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kafkas Üniversitesi Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kars. Tez No: 425188.

Samancı, B. (2021). *Üçüncü Sınıf Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Becerisi Üzerine Mesleki ve Kavramsal Bilgilerinin İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Kars. Tez No: 671041.

Sampaio, R. F., & Mancini, M. C. (2007). Systematic review studies: a guide for careful synthesis of the scientific evidence. *Brazilian Journal of Physical Therapy, 11*, 83-89.

Sesen, H. ve Basım, N. (2012). Demografik Faktörler ve Kişiliğin Girişimcilik Niyetine Etkisi Spor Bilimleri Alanında Öğrenim Gören Öğrencilere Yönelik Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış,* 21-28.

Sezan, T. (2022). *Spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin boyun eğici davranışları, girişimcilik düzeyleri ve kişilik özelliklerinin*

bölgelere göre karşılaştırılması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bİlimleri Enstitüsü.

Shane, S. and Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review, 25*(1), 217-226.

Shane, S., Locke, E. A. and Collıns, C. J. (2003). Entrepreneurial Motivation. *Human Resource Management Review, 13*(2), 257-279.

Shorten, A., & Shorten, B. (2013). What is meta-analysis?. *Evidence-based nursing, 16*(1), 3-4.

Sönmez Asuman, Toksoy Andaç (2014). "Türkiye'de Giriimcilik ve Türk Giriimci Profili Üzerine Bir Analiz". Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, Cilt:21, Sayı:2, 46-47.

Sterne, J. A., Egger, M., & Smith, G. D. (2001). Investigating and dealing with publication and other biases in meta-analysis. *Bmj*, *323*(7304), 101-105.

Stevenson, H. H. and Jarillo, C. (1990). A Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. *Strategic Management Journal*, 11, s. 17-27.

Şentürk Yeşilyurt, B. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Girişimcilik Eğilimleri ve Hayırseverlik Seviyeleri: İstanbul'da Bir Vakıf Üniversitesi Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Tez No: 576948.

Şentürk, Y. (2021). *Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Öğretim Materyali Geliştirme ve Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Belirleme Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Bursa İli Örneği),* Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Bursa. Tez No: 690553

Tikici, M. ve Aksoy, A. (2009). *Girişimcilik ve küçük işletmeler*. Nobel Yayıncılık: Ankara.

Ubuz, M. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi,* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul. Tez No: 591967.

Uçar, B. (2020). *Spor Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleki Kimlik Durumları, Girişimcilik Niyetleri ve Kariyer Planlama Tutumları Arasındaki İlişki,* Yüksek Lisans Tezi.

Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Erzurum. Tez No: 632693.

Ulutürk Akman, S. ve H. Bektaş (2015). Üniversite Öğrencilerinin Girişimci Özelliklerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 37*(1), 217-232.

Uluyol, O. (2013). Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Gölbaşı Meslek Yüksekokulu Örneği. *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(15), 349-372.

Uslu, D. (2015). *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Niyetinin Duygusal Zekâ Faktörlerine Göre İncelenmesi,* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Teknolojileri Anabilim Dalı, Ankara. Tez No: 378243.

Uygun, R. K. (2018). Girişimcilik teori ve yaklaşımları Ekin Yayınevi: Bursa.

Uzun, E. ve Dirlik, S. (2007). KOBİ Sahiplerinin Girişimcilik, Kişilik ve Liderlik Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Muğla İlinde Ampirik Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*, 136-140.

Üzülmez, H. (2008). Girişimcilik ve Girişimciliğin Konya'daki Geleceği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi 3*(2).

Van Praag, C. M. (1999). Some Classic Views on Entrepreneurship. *De Economist, 147*(3)311-335.

Venkataraman, S. (1997). The Distinctive Domain of Entrepreneurship Research", Advances İn Entrepreneurship, *Firm Emergence and Growth, 3*(1), 119-138.

Wilson, K.E. (2008). Entrepreneurship Education in Europe. *Entrepreneurship And Higher Education.*

Yelkikalan, N. (2006). Başarılı Girişimcilikte Cinsiyetin Rolü: Kadın ve Girişimciler. *ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,1* (1) s. 45-54.

Yılmaz, M. (2022). Stratejik *Yönelimlerin İşletme Performansına Etkisi: Girişimcilik Yönelimi ve Girişimcilik Yetenekleri Etkileşiminin Aracılık Rolü,* Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova. Tez No: 718226.

Yüzüak, E. (2010). *Üniversitelerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİ BF Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Zeynalov, S. (2022). *Girişimcilik Eğitimi, Dijital Okuryazarlık Becerileri ve Bireysel Yenilikçiliğin Açık Öğretim Turizm Öğrencilerinin Dijital Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi,* Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir. Tez No: 730372.